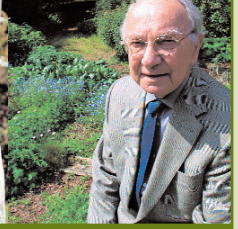
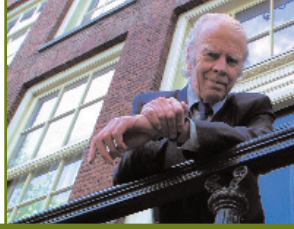

INHOUD

- 635** Vijftig jaar Advocatenwet. Inleiding door algemeen deken mr. M.W. Guensberg.
- 636** Langs Memory Lane. Het Advocatenblad zat aan bij drie advocaten, die net als de Orde dit jaar hun vijftigjarig jubileum vieren. Een rondetafelgesprek.
- 638** Jaren verslagen. De jaarverslagen van de Orde in woord en beeld.
- 640** Vijftig jaar Ordevergaderingen – De jubeljaren. ‘Tijdens de terugreis in de trein begon het ter hoogte van Beilen te regenen,’ aldus het Advocatenblad over het eerste lustrum van de Orde in Groningen. We schrijven 1957.
- 645** Veranderde tijden? Met de jaren veranderde het interieur van kantoren. Of toch niet?
- 646** ‘De Orde had geen vat op de grote kantoren’, aldus mr. J.J. van Wessem, algemeen deken van 1973 tot 1975. Hij zwaaide de scepter in roerige tijden: die van de opkomst van advocatenkollektieven en Buro’s voor Rechtshulp.
- 650** Vijftig jaar advocatentaal. Geknipt voor u, van archaisch tot modern.
- 652** ‘Zonder boeken zou ik mijn leven erg schraal vinden’, aldus mr. H. Doeleman, deken van de Amsterdamse Orde van Advocaten. ‘Mijn ideaal is dat van de “homo universalis”.’
- 654** Het erfrecht in New York en huwen op de Phillipijnen. Zomaar wat vragen die vroeger binnenkwamen het Bureau van de Nederlandse Orde van Advocaten. Een beknopt historisch overzicht van het Bureau.
- 656** Een buitenbeentje in de advocatuur. Zo kenschetst Nederlands oudste advocaat prof. mr. Pieter Sanders zichzelf. Sanders procedeerde nauwelijks, hij maakte vooral naam in de arbitrage. Verder was hij politiek actief: hij schreef hij vlak na de Tweede Wereldoorlog het door de Nederlandse regering uiteindelijk verworpen akkoord van Linggadjadi.
- 662** Niet bang voor verdachten, wél voor termijnoverschrijding. Met haar 22 jaar is mr. Dominique Donkersloot de jongste advocaat van Nederland. Nog niet half zo oud als de Orde. Donkersloot is vooral actief in de familiepraktijk. De Kleenex staat paraat.
- 664** ‘Ik ben zeer zachtvochtig’, aldus Pinguïn-tekenaar mr. W.C. van Manen. Hij begon daarmee in 1985, niet wetende hoe moeilijk het was om de snavel en de poten te tekenen.
- 666** ‘Juffrouw Wildeboer heeft het schip al aan de ketting’. Mr. I. Wildeboer was advocaat in Rotterdam, het eerste vrouwelijk lid van de Algemene Raad van de Orde, waarnemend deken en lid van het Hof van Discipline. ‘Ik heb altijd kunnen doen wat ik wilde.’
- 670** ‘Hij moet niet praten, maar achter de kassa zitten’, zei brompot Willem Frederik Hermans eens toen hij een uitgever ontwaarde als gesprekspartner in een televisieprogramma. Huub van der Staak van Kluwer legt uit dat (juridisch) uitgeven wel wat meer behelst dan alleen het kunnen tellen van geld.
- 672** Zo de ouden zongen, piepen de jongen? Niet altijd. De Stichting Jonge Balie Nederland blikt terug, en piept ook wel eens anders. Een goedbedoeld advies aan de Orde.
- 676** De Balie in beeld. Drs. J. de Boer (Koninklijke Vereniging MKB-Nederland), prof. dr. C. Schuyt en hoogleraar advocatuur mr. L. Quant geven alvast een schot voor de boeg voor de 50ste Ordevergadering, waar onder andere gediscussieerd zal worden over het EIM-rapport De Balie in beeld.
- 678** Het programma van de viering van het vijftigjarig bestaan van de Advocatenwet en de Orde op 26 en 27 september in Amsterdam

Voor u ligt een speciale uitgave van het Advocatenblad,
gewijd aan vijftig jaar Advocatenwet. Op 23 juni 1952
werd de wet door Koningin Juliana ondertekend.
Op 1 oktober van datzelfde jaar trad de wet in werking.
Een halve eeuw Advocatenwet, een halve eeuw
Nederlandse Orde van Advocaten.

Vijftig jaar Advocatenwet

Op 27 september wordt dit jubileum in Amsterdam gevierd. Op en rond de jaarvergadering zullen we uitgebreid op de vijftig jaar advocaten- en Ordegeschiedenis ingaan. Ik hoop uiteraard van harte U bij die gelegenheid te kunnen begroeten. Zij het op de vergadering, zij het op de dansvloer tijdens het avondfeest. Want vijftig jaar Orde, dat mag óók losbandig gevierd.

Niet alleen in gesproken, maar ook in geschreven woord staan we uitvoerig stil bij het lustrum. In het jubileumboek 'Advocaten pleiten staande...', dat op de 27e aan de deelnemers van de 50ste Ordevergadering wordt uitgereikt, staat de positie van de Orde centraal. Er wordt onder meer aandacht besteed aan de geschiedenis en toekomst van de Orde, en de advocatenwetten in de landen van de Europese Unie, Suriname en de Nederlandse Antillen.

In dit nummer van het Advocatenblad een wat meer lichtvoetige benadering. De al eerbiedwaardige leeftijd van de Orde wordt ruimschoots overtroffen door die van het Advocatenblad, dat in 1918 voor het eerst uitkwam. Het Advocatenblad richtte zich, eerst als orgaan van de Nederlandse Advocatenvereniging en sedert 1952 als officieel orgaan van de Orde, tot diegenen waar het natuurlijk in de eerste plaats om draait: de advocaten. Daarom staan juist zij in dit nummer centraal.

Dat betekent volop ruimte voor nostalgie, de tijden van weleer in woord en beeld: een terugblik die hopelijk inspireert voor de toekomst. Een ode ook aan alle advocaten die de Orde de afgelopen vijftig jaar hebben vormgegeven.

Mr. M.W. Guensberg
Algemeen deken

Colofon

De special 'Vijftig jaar Advocatenwet' is een uitgave van de Nederlandse Orde van Advocaten. De special is gekoppeld aan de 50^e Ordevergadering, die op 26 en 27 september zal plaatsvinden in Amsterdam.

Redactie

Mr. D. de Snoo, mr. A.K. Tellegen en dr. mr. L.W.M. Wopereis

Vormgeving

Berg Kleijn Communicatie

Fotografie

Studio Zweerts Den Haag, ANP

Uitgever

J.W. van der Weele (Elsevier)

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Postbus 90, 2380 AB Zoeterwoude
Tel. 071 - 5897621, fax 071 - 5890580
e-mail: bdmvbv@euronet.nl

Advertentietarieven op aanvraag

Personeelsadvertenties:
€ 1,80 per mm bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn aflevering 17: 6 september 2002

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag). Tel. 070 - 3353535, fax 070 - 3353531.
Niet-leden betalen € 133 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten), en voor de jaarband € 15. Studenten 50%

korting. Abonnementen kunnen alleen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Elsevier Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Elsevier bedrijfsinformatie bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314 - 358358, fax 0314 - 349048, e-mail: klantenservice@ebi.nl
Losse nummers: € 8

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit blad mag worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemzangen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Langs Memory Lane

**Het blijkt niet eenvoudig ze bij elkaar te brengen:
drie advocaten die in 1952 zijn beëdigd en net als
de Orde dit jaar hun 50-jarig jubileum vieren.
Druk, druk, druk. Maar uiteindelijk lukt het een
datum te prikken. Een rondetafelgesprek.**

De temperatuur meet om elf uur s'ochtends ruim dertig graden Celsius, maar de heren verschijnen keurig in jasje-dasje. Vanwege de extreme warmte gaan de dassen af, maar voor de foto wordt alles weer netjes gestrikt. Spiegeltje van de fotograaf erbij om te kijken of de das en het haar goed zitten. Voor de drie geldt: altijd een heer.

Mrs. S.M. Vonk (73 jaar), F.M. Oberman (75) en Th. L. van der Veen (82) zijn de gespreksdeelnemers. Alle drie beëdigd in het jaar van de oprichting van de Orde, en alle drie nog actief in de juridische dienstverlening. De senior, de in Zutphen gevestigde Van der Veen, spant de kroon. Hij zit energiek in allerlei besturen, schrijft artikelen voor diverse bladen en wil de 'arrogantie van de macht' in rechte nog wel eens een lesje lezen. Zoals onlangs in een Mulder-zaak, toen de officier van justitie een procesmachtiging van hem eiste. Volstrekt ten onrechte, meende Van der Veen. Hij kreeg gelijk. Door de twee anderen wordt Van der Veen na een stroom van anekdotes tot 'klokkenluider van Zutphen' benoemd.

De tweede gesprekspartner, mr. Vonk, verleent nog hand- en spandiensten aan vroegere cliënten, vrienden en kennissen, maar procedeert niet meer. Wel bleef hij altijd advocaat. 'Ik volg af en toe nog een cursus, en ik lees graag het Advocatenblad. Binnenkort houd ik ook daar mee op. Op 23 december hoop ik mij te laten uitschrijven, ik sta dan precies vijftig jaar ingeschreven.'

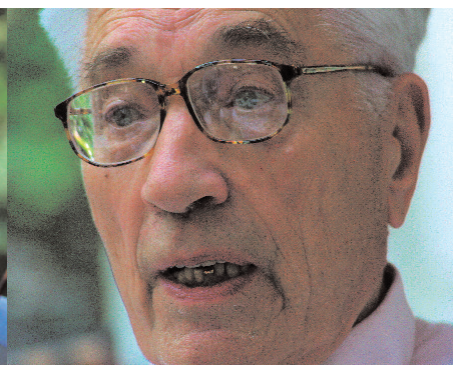
Mr. Oberman, de derde gespreksdeelnemer, pleit ook niet meer, maar is nog altijd actief als adviseur bij het Heerenveense advocatenkantoor van zijn schoonzoon. De rol in de luwte bevalt hem zichtbaar.

Mr. S.M. Vonk

Mr. F.M. Oberman

Mr. Th. L. van der Veen

Na enig praten blijken ze elkaar te kennen. Niet persoonlijk, maar uit gevoerde rechtszaken of schriftelijke producties. Grote bekendheid geniet de periodieke smartegeld-uitgave ‘Verkeersrecht’ van Van der Veen, de eerste verzamelde jurisprudentie over dit onderwerp. Van der Veen begon ermee eind jaren vijftig, en ging ermee door tot eind jaren tachtig. Met een schemerlamp in de hand zocht hij in de ‘Napoleontische archieven’ van de rechtbanken naar relevante rechtszaken. Die hadden alleen een jaartal en een rolnummer, en werden niet op onderwerp bewaard.

Vonk schreef een boek over huurrecht, en was als advocaat betrokken bij de beroemde Grundig-arresten uit de jaren vijftig. Televisietoestellen werden buiten de officiële importeur om in Duitsland aangeschaft, en veel goedkoper in Nederland verkocht. Vonk won een van de eerste kort gedingen, en kreeg als gevolg daarvan handelaren uit het hele land als cliënt.

Oberman was jarenlang medewerker van het Advocatenblad, en schreef in die hoedanigheid diverse artikelen. Ook zat hij tien jaar in de Amsterdamse Raad van Discipline. ‘Ik heb veel nare dingen in ons beroep gezien. En ik weet nog dat ik vaak dacht: dat had mij zelf ook kunnen overkomen.’

‘Een goede verstandhouding tussen advocaten is in het belang van beide partijen’

Harder

Gevraagd naar verschillen tussen de advocatuur van toen en nu, denken ze alledrie dat de juridische wereld harder is geworden. ‘Vroeger kwamen de advocaten in mijn arrondissement na afloop van de rolzitting even bij elkaar voor een kop koffie. Er werden allerlei zaken geregeld. Het was gezellig. Dat soort bijeenkomsten voorkwam dat allerlei geschillen om redenen van prestige voor de rechtbank werden uitgevochten. Nu zijn veel zittingen een papieren aangelegenheid geworden, en ontmoet men elkaar veel minder. Dat is jammer. Een goede verstandhouding tussen advocaten is in het belang van beide partijen,’ aldus Oberman.

Vonk vertelt over een beginnersfout die hij ooit maakte. De advocaat van de wederpartij attendeerde hem daar op. ‘Ik weet niet of dat nu nog zou gebeuren. Het is allemaal zoveel commerciëler, minder hoffelijk geworden. Overigens zit hier natuurlijk wel een ethisch probleem: in hoeverre mag de advocaat van de ene partij de andere helpen? In dit geval: het was een aperte fout, het steuntje in de rug was hier niet problematisch.’

Ze hebben zich altijd goed vertegenwoordigd gevoeld door de Orde, zowel einzalgängers Vonk en Van der Veen, als compagnon Oberman, werkzaam bij een middelgroot Haarlems kantoor. Vonk heeft wel eens met de Orde te maken gehad, omdat hij volgens een cliënt teveel gedeclareerd zou hebben. Onderzoek door een chef de bureau van een ander groot advocatenkantoor wees uit dat daar geen sprake van was.

Toch was hij geraakt. ‘Ik heb altijd een enorme hekel gehad aan het declareren bij particulieren. Je had een band opgebouwd, en

‘Ik heb altijd een enorme hekel gehad aan het declareren bij particulieren’

dan kwam de rekening. Veel particulieren voelden zich dan toch genomen, omdat ze vaak geen flauw benul hadden van de tijd die je aan hun zaak had besteed. Daarom is het goed dat tegenwoordig de bestede tijd direct bij de declaratie wordt verantwoord. Bij particuliere cliënten ben je soms meer betrokken, maar ze vragen naar verhouding ook meer tijd dan zakelijke relaties.’

Zoutzuur

Van der Veen, de deskundige op het gebied van letselschade, liep een keer écht op het randje met de regels van de Orde. Hij las in de krant over een kind van vier dat uit een buitenkraantje had gedronken bij een fabriek. In plaats van water kwam er zoutzuur uit. Een waarschuwingsbordje was natuurlijk niet aan het jonge kind besteed. Die overleefde het incident, zij het na tal van spectaculaire operaties die de aandacht van de pers trokken.

Van der Veen benaderde na de perspublicaties de moeder van het kind met de vraag of de mogelijkheid van schadevergoeding wel was onderzocht. Het actief werven van cliënten was (en is) in strijd met de ereregels van de Orde.

Echter: Van der Veen had zijn bijstand kosteloos aan de moeder aangeboden. De rekening werd uiteindelijk door de WA-assuradeur voldaan. Zijn collega’s zijn na enige discussie eensgezind: moet kunnen. Oberman: ‘Van der Veen was specialist op een destijds vrijwel onontgonnen terrein. Als je dan zoiets in de krant leest, moet je als advocaat in actie kunnen komen.’

L.W.M. Wopereis, Orde-redacteur

Jaren verslagen

In 1953 bestaat de Nederlandse Orde van Advocaten één jaar. Van het jaarverslag van dat jaar (gepubliceerd in het Advocatenblad) zijn slechts enkele indrukken opgenomen. Niet verwonderlijk gezien de korte bestaansperiode van de Orde. Eén van de hoogtepunten: ‘Een lid van de Algemene Raad heeft de Orde vertegenwoordigd op een te Amsterdam gehouden congres, dat beraadslaagde over de sociale positie van intellectuelen.’

In het Advocatenblad wordt geconstateerd ‘dat het verslag blijk geeft van een verheugende zelfbeperking van de Algemene Raad, die hem er van weerhoudt zich te begeven in regelingen en maatregelen’. ‘Het kan verkeren’, zal een aantal advocaten in het huidige tijdsgewricht verzuchten. Vermeldenswaard is ook dat opleiding door de Algemene Raad direct als verantwoordelijkheid wordt opgepakt.

De verslagen die volgen, geven een getrouwe (en droge) weergave van alle activiteiten die door Algemene Raad en Bureau zijn ondernomen. Een voorbeeld: ‘De Algemene Raad kwam in het verslagjaar 14 maal bijeen’. Steeds terugkerende thema’s zijn: Samenstelling organen en Vergaderingen, Internationale contacten

en Vertegenwoordiging, Maatregelen ter bevordering van een goede partijkuitoefening (toen vooral opleiding), Maatregelen ter bevordering van een goede rechtsbedeling en Zorg voor de financiële positie van advocaten. Niet alleen de positie van de ‘sociale advocatuur’ was een voortdurende bron van zorg, ook de beloning van stagiaires baarde de Orde zorgen.

In de beginjaren wordt het gehele jaarverslag in het Advocatenblad gepubliceerd, ‘hetgeen voldoende moge zijn om aan te tonen dat de orde beantwoordt aan haar taak, werkzaam te zijn tot heil van de balie en van de maatschappij’. Begin jaren zeventig wordt het verslag (van de secretaris der Nederlandse Orde van Advocaten) apart uitgebracht. Eind zeventiger jaren worden ook beleidsuitgangspunten voor het nieuwe Ordejaar toegevoegd. Vanaf midden tachtiger jaren gaat het jaarverslag vergezeld van het Vademecum, met daarin voor de balie relevante regelgeving en informatie.

Het verslag wordt in de jaren negentig nog breder uitgemeten, om het zo ook als pr-instrument te kunnen gebruiken. De verslagen krijgen een thema, worden journalistieker en zijn ook in vorm en uitvoering een visite-kaartje van de Orde. Niet langer wordt alleen de balie met het verslag bediend, maar ook de politiek, het Ministerie van Justitie, de rechterlijke macht en de journalistiek. Het Vademecum leidt inmiddels een geheel eigen leven en verschijnt in twee delen: een deel Wet- en Regelgeving en een deel Personen.

A.K. Tellegen, Bureau van de Orde

‘Laat in de avond begaf men zich, voorafgegaan door het luid spelend politiemuziekcorps, naar het Stadhuisplein, waar de gemeente Leeuwarden een uitvoering van oud-friese en andere dansen aanbood, uitgevoerd door de “Skotsploech”.

Deze unieke uitvoering zullen zij, die aanwezig waren, niet licht vergeten.’ Zo eindigde het culturele programma van de eerste Jaarvergadering van de Nederlandse Orde van Advocaten. We schrijven 1953, Leeuwarden. Hieronder volgt een collage van een aantal andere gebeurtenissen die zich voordeden op en rond de jaarvergaderingen in de lustrumjaren. ‘Mr. Nass was hiermee niet tevreden en pleitte voor een draaiboek voor vermiste advocaten.’

Vijftig jaar Ordevergaderingen -

1957 5 jaar, Groningen

‘De volgende dag, zaterdag 21 september 1957, namen ongeveer 125 confrères deel aan een excursie. Het weer hield zich goed. Eerst werd gereden langs het Winterdiep; ter hoogte van de splitsing van het kanaal naar Hoogezand werd tot ieders aangename verrassing kort na aankomst van de autobussen aldaar een schip te water gelaten: vrijwel niemand had een tewaterlating overdwars ooit zien geschieden. (...) Tijdens de terugreis in de trein begon het ter hoogte van Beilen te regenen.’ (Redactie Advocatenblad)

1962 10 jaar, Amsterdam

‘Dit vond plaats in een vergadering, welke gekenmerkt werd door stijl en waardigheid en waaraan luister werd bijgezet door de aanwezigheid van Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Beatrix en tal van officiële personen. Zelfs de meest verstokte tegenstanders van de nog zo nieuwe organisatie zullen moeten toegeven, dat nooit eerder de publieke waardering voor de Nederlandse balie en van het werk van diegenen, die daarvan deel uitmaken, zo nadrukkelijk werd gemanifesteerd. (...) De vrijdag 28 september gehouden discussie over het onderwerp “Taak en functie van de advocaat in de hedendaagse maatschappij” bracht weinig schokkends naar voren. (...) Uit de inleidingen en de discussie bleek echter wel dat wij genoeg nemen met een bescheiden rol in het maatschappelijk leven. Wij wensen noch de taak, noch de functie een gewichtiger aanzien te geven dan nodig is. Wij aanvaarden dan ook een - in vergelijking met andere beroepen - bescheiden beloning.’ (Redactie Advocatenblad)

1967 15 jaar, Alkmaar

‘Opmerkelijk is, dat het totaal aantal advocaten de laatste jaren om de tweeduizend blijft schommelen, doch sedert 1 oktober 1966 een vrij scherpe daling van 2024 tot 1943 heeft ondergaan.

Kon mijn voorganger in 1960 te ‘s-Gravenhage nog betogen, dat sedert 1890 het aantal advocaten in verhouding tot de totale bevolking, t.w. 1 op 5700, ongeveer dezelfde was gebleven, in 1967 is dankzij de snel groeiende bevolkingsaanwas deze verhouding tot 1 op ruim 6000 gestegen. Salomonson constateerde toen reeds, dat sedert 1890 de behoefte aan juridische bijstand sterker was toegenomen dan de bevolkingsaanwas alleen zou medebrengen. Voor 1967 geldt nog altijd hetzelfde en wellicht in versterkte mate. (...) Het vrije beroep met zijn geringe sociale zekerheid en zijn fiscale achterstelling maakt het de jonge meester in de rechten niet gemakkelijk dat te verkiezen boven een min of meer ambtelijke loopbaan die deze nadelen niet heeft. Bovendien: kwantiteit alleen is niet voldoende voor een onbezorgde toekomst van de balie. Kwaliteit is nog belangrijker. Alleen wanneer die ver boven het gemiddelde ligt, zal de balie zich in de verantwoordelijke positie, waarin zij zich gelukkig nog steeds bevindt, ook in de toekomst kunnen handhaven.’ (Rede deken Mr. F. Baron van der Feltz, 29 september 1967)

1972 20 jaar, Den Haag

‘In de afgelopen 20 jaar is er veel veranderd, de Orde van Advocaten is uit een betrekkelijk rustig isolement in de luwte van een schijnbaar onaantastbaar justitieel apparaat, in de tot zeer krachtig aangewakkerde vernieuwingswind terechtgekomen. We zijn bezig ons aan te passen, de snelheid waarmee dat moet gebeuren maakt het waarschijnlijk, dat hij, die over vijf jaar op deze plaats zal spreken, in zijn terugblik meer over de komende vijf jaren zal zeggen dan ik nu over de afgelopen twintig jaar zou kunnen zeggen. Daarom acht ik mij ook niet in staat iets concreets over de toekomst te zeggen. Pas als zeker is dat de advocatuur het tempo kan volgen waarin de maatschappij bezig is zich te vernieuwen, zullen wij in staat zijn de weg te overzien die wij gaan volgen.’ (Reden deken Jhr. Mr. P.J.W. de Brauw, 22 september 1972)

De jubeljaren

1977 25 jaar, Amsterdam

‘Hoewel de ogen van sommige balieleden wat klein zijn, is de Balie de volgende ochtend - vrijdag - alweer tijdig aanwezig in de voorhallen van Krasnapolsky. Het verdringen van de koffie is het enige teken wellicht dat men zich goed op de vergadering wil voorbereiden. (...) De vraagpunten aan het eind van dit gebeuren waren niet eens een opiniepeiling te noemen. Als resultaat van veel geharrewar werd eerst over vraag drie gestemd in herziene versie, luidende: “Acht U het wenselijk dat in een statuut naast regels voor advocaten tevens regels voor andere rechtshelpers worden opgenomen?” 382 van de oorspronkelijk aanwezige 900 leden van de Balie stemden, waarvan 200 vóór. De overige Balieleden vertoefden inmiddels in de wandelgangen! Het enige interessante was dat van deze 382 Balie-leden 133 zich uitdrukkelijk van stemming onthielden. Aan de stemming over vraag 1 (“meent U dat een statuut van de advocatuur tot stand moet komen?”) namen nog slechts 334 advocaten deel, terwijl de stemming over vraag 6 (“acht U het wenselijk dat de Orde het initiatief neemt om met andere rechtshelpers tot een dergelijk statuut te komen?”) weliswaar 226 voorstemmers wist te scoren, maar inmiddels waren 34 stemmers weer verdwenen; er waren slechts driehonderd die aan deze stemming deelnamen!’ (Redactie Advocatenblad)

1982 30 jaar, Utrecht

‘Op 1 oktober 1952 waren er circa 1500 advocaten ingeschreven. Thans bedraagt dit aantal bijna 4200, waarvan 1000 stagiaires. Het aantal vrouwelijke advocaten is gestegen tot 815 (circa 20%). Waar ik spreek van “hij” en “hem” versta men tevens “zij” en “haar”.’ (Rede deken mr. P.C. van den Hoek, 24 september 1982)

‘In één van de zalen was het wel erg goed toeven, daar speelde het damesstrijkje Salut d’amour prachtige romantische muziekjes, waardoor men zich even waande bij Sacher in Wenen op zondag-

middag. De dames zagen er bovendien buitengewoon prettig uit. In de tent kon men met behulp van de Marinierskapel lekker dansen en in de slotkelders werd een gokje gewaagd. Toen het één uur was stopte de muziek plotseling, en pas na enige aandrang werd het feest met nog een uur verlengd.’ (Adrienne Vriesekoop, redactie Advocatenblad)

1987 35 jaar, Zutphen

‘De stemming zat er al lekker in toen Mr. Nass (Eindhoven) de deken om opheldering vroeg over een verdwenen Rotterdamse advocaat. Hij maakte zich ernstig zorgen over één regel in een bericht in de Telegraaf, volgens welke de politie niets aan de zaak zou doen, terwijl de goede man misschien wel ontvoerd is, aldus Nass. Of bij zijn vriendin in Zuid-Amerika zit, dacht ik. Die illusie werd wreed verstoord door de Rotterdamse deken Meeter, die met een gezicht alsof hij de opsporing zelf geleid had, meedeelde dat het verloren schaap terecht was. Nass was hiermee niet tevreden en pleitte voor een draiboek voor vermiste advocaten en pas na enige tijd werd duidelijk dat het onderwerp hem zo bezig hield, omdat hij bang was dat niemand zich om hem zou bekommeren wanneer hij zoek raakte.’ (Hanneke van Son, redactielid Advocatenblad)

1992 40 jaar, Den Haag

‘Maar wat is er veel veranderd: het huis is groter geworden en het aanzien ervan is veranderd. Les gens de la justice - advocaten en rechters - veertig jaar geleden nog enigszins zoals Daumier hen in de negentiende eeuw tekende, zijn niet alleen in aantal gegroeid, maar ook mensen van deze tijd geworden, meer naar buiten gekeerd; assertiever ook. En zoveel meer is in die veertig jaar veranderd.’ (Toespraak van Mr S. Royer, president van de Hoge Raad der Nederlanden, 2 oktober 1992)

TEN HOLTER (ADVOCATEN)

Het Net*law* kantoor in Dordrecht zoekt:

STAGIAIRE ARBEIDSRECHT (M/V)

Go in uw sollicitatiebrief (met C.V.) o.u.b. in op het volgende:

- juridische vaardigheden/gewenste ontwikkeling daarvan
- uw bijdrage aan de opbouw van kantoor en uw praktijk
- persoonlijke eigenschappen

Uw brief kunt u voor 15 september 2002 sturen naar mr. H.A. H.W. Meijer, postbus 476, 3300 AL Dordrecht
Op www.tenholter.nl vindt u onder 'Vacatures ons motto "Ruimte om te leven"' met ondertiteling.

jongensdroom?

Pure realiteit.

De nieuwe 2003
**Harley-Davidson®
Fat Boy.**

Kom, kijk en bewonder.
De nieuwe jubileum-
modellen staan
klaar bij HCS.

www.hcsmotor.com

HCS
HARLEY-DAVIDSON

‘Het was de Orde gelukt de Ridderzaal te huren op woensdag 30 september jl. Diegenen, die op één of andere manier in welk commissieverband dan ook de Orde behulpzaam zijn, waren uitgenodigd. Om vragen op de huishoudelijke vergadering te voorkomen en om verbondenheid van de Orde met de groep minvermogenen te onderstrepen, was er een eigen bijdrage geheven van f 60,-. Circa 300 personen zaten aan. (...) In de politieke wandelingen te ‘s-Gravenhage was gebleken dat de geluiden van de Orde niet werden gehoord. De smalle marges van politiek en ambtenarij werden niet onderkend en de mening van de Orde, verwoord door de Algemene Raad komt in politiek Den Haag over als drammerig

en voorspelbaar. Daar ben je dan 40 jaar voor geworden.’ (Mr W.F. van Zant, redactielid Advocatenblad)

1997 45 jaar, Utrecht

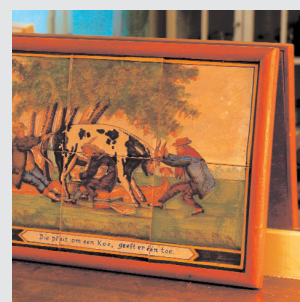
‘Individueel talent en individuele bezieling zijn voor een advocaat van groot belang, maar ook de meest getalenteerde en bezielde advocaat kan het niet stellen zonder adequate ondersteuning. Als die ondersteuning zo belangrijk is, en dat is hij, moet ook dat een aandachtspunt van de Orde zijn. (...) Aan praktijkondersteuning zitten veel kanten, maar IT vormt langzamerhand wel een héél belangrijk onderdeel daarvan. IT zal meer en meer de kwaliteit van onze dienstverlening gaan bepalen. IT belooft een hele reeks van verbeteringen en nieuwe mogelijkheden. Betere toegankelijkheid en snellere beschikbaarheid van informatie: binnenkort zal iedere advocaat over de juridische wereldliteratuur kunnen beschikken. Veel efficiëntere communicatie. Zojuist hebben wij de opening van BalieNet beleefd. BalieNet is, naast andere dingen, hét communicatienet tussen advocatenkantoren. (...) Wij krijgen hierdoor veel betere mogelijkheden om ons werk te doen. Wij kunnen onze cliënten beter en sneller van dienst zijn. Ons werk zal dus beter worden. Jammer genoeg wordt het er niet meteen ook gemakkelijker van. Want waar het in ons vak om gaat, blijft ondanks de IT wezenlijk hetzelfde.’

(Rede deken mr. J.L.R.A Huydecoper, 26 september 1997)

Samengesteld door P.P.M. Vester, oud-stafmedewerker Bureau van de Orde

Jaar	Thema jaarvergaderingen	Jaar	Thema jaarvergaderingen
1953	Specialisatie	1976	Taakopvatting van rechter en advocaat in de civiele procedure
1954	De positie van de advocaat als dominus litis	1977	Naar een statuut voor de advocaat
1955	De (on)verenigbaarheid van het beroep van advocaat met andere beroepen	1978	De sociale zekerheid en de taak van de advocaat
1956	Het getuigenverhoor in burgerlijke zaken	1979	Advocaat en reclame
1957	De advocaat als getuige	1980	Advocaat en consument
1958	De ouderdomsvoorziening in de advocatuur	1981	Advocaat en mensenrechten
1959	Gebruik en misbruik van procesrecht	1982	Advocaat, burger en overheid
1960	De Europese Economische Gemeenschap	1983	De opleiding van de advocaat
1961	De samenwerkingsvormen in het vrije beroep	1984	Advocaat en rechtsbijstandverzekering
1962	Taak en functie van de advocaat in de hedendaagse maatschappij	1985	Advocaat, cliënt en politiek
1963	In hoeverre rust op de partijen in het proces de plicht mede te werken aan het vinden van de waarheid	1986	Advocaat: specialist en/ of generalist
1964	De beloning van de advocaat	1987	De prijs van het recht
1965	De positie van de beledigde partij in het strafgeding, in het bijzonder in aantijgingszaken	1988	Advocaat en ondernemer
1966	Pers en strafzaken	1989	Advocaat in Europa
1967	Administratieve rechtspraak en beroep	1990	Het advocatenkantoor: strategische dilemma's
1968	Modernisering van de burgerlijke procedure	1991	Advocaat en milieupraktijk
1969	De advocaat in het moderne strafproces	1992	Wat de advocaat betaamt
1970	Samenwerking in de advocatuur	1993	Efficiency in het geding
1971	Rechtsbijstand 1980. Door wie? Hoe?	1994	Op prijs gesteld
1972	De ontwikkeling in de rechtsbeschouwing en de advocaat	1995	De advocaat als bemiddelaar
1973	Kosteloze rechtsbijstand aan on- en minvermogenen	1996	Wat maakt de advocaat
1974	De advocaat tussen twee vuren	1997	De advocaat online
1975	Taak en functie van rechter en advocaat in het eerste stadium van de strafvervolgning	1998	Tijd voor kwaliteit
		1999	Het debat van Maastricht/ de stage
		2000	Recht en media
		2001	Wijzigingen burgerlijk procesrecht
		2002	50 jaar Advocatenwet

Veranderde tijden?

Twee kantoren anno 2002

MR. J.J. VAN WESSEM, ALGEMEEN DEKEN 1973-1975

‘De Orde had geen vat op de grote kantoren’

Als deken had hij de primeur van een ‘contra-vergadering’, die door leden was uitgeroepen. Verder raakte hij weer in gesprek met de sociale advocatuur, die niets van de commerciële advocatuur moest hebben. J.J. (Joep) van Wessem is nu 81 en volgt de ontwikkelingen in de advocatuur op afstand. ‘Ik kan mij voorstellen dat het zin heeft om binnen de Orde aparte secties te maken voor grotere en kleinere kantoren. Maar in mijn tijd zou ik dat niet gewild hebben.’

In 1946 begon Van Wessem als medewerker op het kantoor Coert Drost Bink & Coert jr. in Rotterdam. In een voor huidige begrippen kleine kamer zat hij met de rug naar Drost, die toen voorzitter was van de Nederlandsche Advocaten Vereeniging. Als woensdagmiddag om vier uur de secretaris van de vereniging op bezoek kwam om de lopende zaken door te spreken, mocht Van Wessem daar vaak bij blijven. ‘Toen ging dat in een uur, vandaag de dag is het dekenaat een fulltime functie,’ zegt Van Wessem als wij hem medio mei spreken in zijn huis in Berkenwoude. Maar Drost klaarde niet alles in een uur. Om steun te winnen

voor ‘zijn’ ontwerp-Advocatenwet reisde hij rond 1950 met zijn medewerkers, onder wie Van Wessem, een aanzienlijk aantal lokale ordes af.

‘Er bestond toen veel weerstand tegen het inleveren van de vrijheid door de Nederlandse Orde van Advocaten verordenende bevoegdheden te geven. Later speelde dat ook in de troebelen die ik als deken heb meegemaakt. Ik ben hoogstwaarschijnlijk de enige deken die een Orde-vergadering moest voorzitten die niet door de Algemeen Raad of deken bijeen was geroepen, maar door leden zelf. Die hadden bezwaar tegen de pensioenverordening die de Algemene Raad in 1974 wilde uitvaardigen. Zij hadden geen bezwaar tegen een collectieve pensioenvoorziening voor advocaten, maar wilden niet verplicht worden daaraan mee te doen. Toen de vergadering werd gehouden, zag ik al mijn voorbeelden in de zaal zitten: J.H. de Brauw, J. Drost, L. Pels Rijcken, Y. Scholten, H.G. Stibbe, L. Wichers Hoeth en C.R.C. Wijckerheld Bisdom. Ik bewonderde hen als gewetensvolle, bekwame, betrouwbare en stijlvolle advocaten en ik kende hen persoonlijk heel goed. Normaal gesproken kwamen zij nooit naar een vergadering. Maar toen kwamen zij om mij te steunen tegen de leden die de vergadering vroegen om het beleid van de Algemene Raad af te keuren. De meerderheid van de vergadering

stond achter ons beleid, zodat noch de Algemene Raad noch ik hoefden af te treden.’ Overigens is de verplichte pensioenregeling voor de advocatuur nimmer tot stand gekomen.

Van Wesseem kon de morele steun echter goed gebruiken, want hij had het vaak moeilijk met het regisseren van grote vergaderingen in het tijdperk waarin overal, dus ook binnen de Orde, werd geroepen om democratisering. ‘Het leiden van de Algemene Raad ging mij wel goed af. De samenwerking verliep uitstekend en iedereen hield zich altijd aan zijn afspraken. Maar ik wist niet goed hoe ik moest omgaan met een grote vergadering, waar mensen door elkaar heen praatten of oppositie voerden. Van een organisatieadviseur die ik kende heb ik toen enkele heel kostbare adviezen gehad. Hij leerde mij wat ik moest zeggen als iemand met voorstellen kwam die ik niet terzake of zinvol vond. Bijvoorbeeld: “Dat is een bijzonder belangrijke kwestie, maar in verband met de agenda van deze vergadering moet ik die nu even naar achteren schuiven”. En dan kwam ik er niet meer op terug.’

‘De goede advocaat, bestaat hij? Hoe ziet hij eruit?’

Commercialisering

Na zijn vertrek als Algemeen Deken vroeg Van Wesseem de organisatieadviseur, Van der Stok geheten, ook eens een blik te werpen op advocatenkantoor Loeff & Van der Ploeg, waar Van Wesseem compagnon was. ‘In 1975 was advies inwinnen bij een organisatieadviseur voor advocaten vloeken in de kerk. Hoe kon een niet-advocaat nu iets verstandigs zeggen over een advocatenkantoor? Maar ik wist mijn compagnons te overtuigen. Van der Stok voerde met iedereen gesprekken en schreef een rapport over de toestand van het kantoor. Die was in zijn ogen bedroevend: iedereen was met zijn eigen winkeltje bezig en er werd zeer inefficiënt gewerkt. Alle besluiten, zelfs over de kleinste dingen, moesten unaniem door alle compagnons genomen worden. Het rapport werd op zaterdag bij alle compagnons per post thuisbezorgd. Ik werd zaterdag en zondag al gebeld door compagnons die zeiden: hoe is het mogelijk dat een buitenstaander dit zo goed kan waarnemen? Maar een week later was het enthousiasme over, en beseften zij tot welke gevolgen het rapport moest leiden: sectievorming, specialisatie, tijdschrijven, een andere bestuursstructuur etcetera. Daar zijn wij toen mee begonnen, maar ik weet niet of wij het eerste kantoor waren die dat deed.’

Loeff & Van der Ploeg was het product van een reeks fusies, die begon bij het kantoor Coert Drost Bink & Coert jr. In 1946 behoorde dit kantoor met vier compagnons en twee medewerkers tot de grote kantoren van Rotterdam. ‘In 1970 was dit kantoor uitgegroeid tot Fruin Coert Van Wesseem Van Lynden Mullemeister Van Oldenborgh en Van Dunné. Wij fuseerden toen met enkele andere kantoren tot Loeff Fruin & Boeles. Het was toen nog de vraag of het geoorloofd was om onder een gemeenschappelijke naam te handelen. Wij deden dat gewoon. Boeles was op dat moment deken van de Rotterdamse orde, Loeff en Bink waren het geweest. Drie kantoren met drie dekens permitteerden zich dit gewoon.’

De (oud-) dekens tartten de Orde nog meer. ‘Toen mocht je maar op één plek kantoor houden, maar wij fuseerden met Salomons in Dordrecht. Salomons was deken in Dordrecht. Dekens stonden

boven de wet. Later, in 1972, fuseerden wij met het Amsterdamse kantoor Van der Ploeg.’

De grensverleggende eigengereidheid van de dekens beperkte zich niet alleen tot het kantoor van Van Wesseem. De Brauw begon als eerste samen te werken met een Belgisch kantoor toen De Brauw algemeen deken van de Orde was. Aan het einde van de jaren zeventig opende Loeff & Van der Ploeg een vestiging in Parijs en New York. De vraag of de Orde geen grip had op de grote kantoren wordt door Van Wesseem dan ook met een stellig ‘zeker’ beantwoord.

De ontwikkelingen leidden er ook toe dat de Orde de grootste moeite had om de beroepsgroep bij elkaar te houden. Op een afscheidseminar voor P.J.W. de Brauw in 1981 zette Van Wesseem uiteen wat het moderne advocatenkantoor moest doen om zijn leidende positie in de commerciële praktijk te behouden of verbeteren. Zowel voor het kantoor als voor de cliënt waren fusies en volledige integratie het beste. Op dat seminar vertelde C.R.C. Wijckerheld Bisdom dat De Brauw de aantrekkelijke kanten van de kleine maatschap min of meer bewust opzij zette om ‘groot’ te worden. Daarmee waren de tijden voorbij dat de partners op het kantoor ‘een groot gezin’ vormden.

De commercialisering hield ook in dat kantoren zich in toenemende mate richtten op de goed betalende cliënten uit het bedrijfsleven, ten koste van de minder vermogende cliënt. Van Wesseem: ‘Ons principe op kantoor was dat je een algemene praktijk moest hebben en iedere cliënt op elk gebied moest kunnen helpen. Dat is altijd onzin geweest, want je kunt nooit overal goed in zijn. Dat twee van de drie advocatenkantoren nu geen toevoegingszaken meer willen doen, vind ik betreurenswaardig. Ik heb de tijd nog meegemaakt dat je als advocaat zaken echt pro Deo moest doen.’

Is dat niet ook een beetje het gevolg van de commercialisering die Loeff & Van der Ploeg en andere grote kantoren hebben ingezet?

‘Dat is juist. Daar komt bij dat rond 1976 de Buro’s voor Rechtshulp werden opgericht, die een groot deel van de gefinancierde rechtshulp voor hun rekening namen.’

Door de kloof tussen de commerciële en toevoegingspraktijk is de balie zelf ook niet meer een groot gezin.

‘De opkomst van de sociale advocatuur, van de advocatenkollektieven, was een van de belangrijkste thema’s toen ik deken was. Wij gingen niet met elkaar om: de kollektieven wilden niets met de gevestigde orde te maken hebben. Maar met mijn Algemene Raad heb ik het zover gebracht dat wij weer met alle begrip met elkaar omgingen. Samen met Leo Spigt en Jan Westhoff hebben wij ertoe bijgedragen dat het Ministerie van Justitie voorschotten ging betalen in toevoegingszaken. Dat was nodig omdat sociale advocaten niet konden wachten tot zij aan het einde van de zaak hun toevoegingsvergoeding kregen. Ik heb altijd het gevoel gehad: wij zijn één orde, daarin zijn wij gelijken en daarin moeten wij elkaar ook in zo behandelen. Maar toen ik deken was, telde de Orde nog maar 3000 leden. Inmiddels zijn dat er al meer dan 12.000 en dan wordt het steeds moeilijker om de familie bijeen te houden.’

Is het erg als dat niet lukt?

‘Op kantooniveau waarschijnlijk niet. Daar gaat het om zakelijke verbanden. Maar in de Orde zou het wel een probleem zijn. Ik kan mij voorstellen dat het zin heeft om aparte secties te vormen ➔

voor grotere en kleinere kantoren, maar in mijn tijd zou ik dat niet gewild hebben. Er waren toen ook al fricties, omdat de grote kantoren de kleinere in omvang, organisatie en reputatie een stap voor waren. Je mocht toen als advocaat geen reclame maken. En je mocht cliënten ook niet thuis bezoeken. Die serviceverlening was te concurrerend, want als één advocatenkantoor eraan begon moesten de anderen dat ook gaan doen. In de verordeningen van de Orde zat een groot element van concurrentiebescherming, maar dat moest je nooit hardop zeggen.'

'Ik ben zes jaar lang lid geweest van de CCBE, de organisatie waarbij de balies uit alle EG-landen zijn aangesloten. Het was een mooie tijd, waarin ik heel Europa ben doorgereisd. De CCBE heeft wel twaalf jaar vergaderd voordat er overeenstemming was over de vrije vestiging van advocaten in het buitenland. Met name de Belgische en Franse balie zagen de buitenlandse advocaten als gevaar en hielden de vrije vestiging steeds tegen. Beroepsorganisaties worden gebruikt voor concurrentiebescherming, ja. Maar daar veel erger dan hier.'

U heeft destijds gepleit voor nauwere samenwerking met de beroepsorganisaties van notarissen en belastingadviseurs. Wat is daarvan terechtgekomen?

'Wij hebben een keer gezamenlijk overlegd om te kijken of wij konden samenwerken aan juridische onderwerpen. Maar dat is nooit van de grond gekomen. Ik vond dat niet jammer, want notarissen en belastingadviseurs werken met advocaten samen in kantoren. Georganiseerde samenwerking op het niveau van de beroepsgroepen is niet nodig.'

Comparitieneurose

In mei 1974 nam Van Wessem in een lezing voor de Vereniging voor Rechtspraak de schikkingsgerichtheid van de rechter op de korrel. 'Als een der meest toegepaste middelen om het proces te bekorten, en om de noodzaak van een vonnis te voorkomen, geldt de comparitie van partijen. Zij is vaak voor het bereiken van die doeleinden een probaat middel. Menige procespartij en menig advocaat zullen met het houden van een comparitie gelukkig en met het resultaat er van opgelucht zijn. Maar sommige colleges lijden aan een schikkingsneurose. Zij vertonen een ongebreidelde lust tot schikken. Zij realiseren zich daarbij onvoldoende, dat de advocaten vaak al langdurige, intensieve en vruchteloze pogingen hebben gedaan om een schikking tot stand te brengen, dat de partijen mogelijk "hun recht" willen hebben en niet een slap aftreksel daarvan. Ook zijn comparities, gelet op de tijd die de partijen en hun advocaten daarmee kwijt zijn, duur. Indien bij voorbaat vaststaat, dat een comparitie van partijen tot het beproeven van een schikking geen zin heeft, dan weet de advocaat dat.'

In het nieuwe burgerlijke procesrecht voeren comparities en schikkingsgerichtheid de boventoon. Dat is zeker niet aan u besteed?

'Ik was een fundamentalist wat dit betreft. Ik ging helemaal niet naar de rechter toe om een schikking te krijgen. Ik werd er helemaal gek van. Ik wilde een beslissing en geen gezanik over schikkingen.'

En wilde uw cliënt dat ook?

'Ja, maar dat is een flauw antwoord. Want als ik tegen mijn cliënt zei dat hij niet moest schikken, wilde hij dat ook niet. Als een

schikking beter leek, deed ik mee. Maar het idee dat wij naar de rechter gingen voor een schikking, is toch helemaal vreemd.'

Toen u aantrad als Algemeen Deken zei u in het Advocatenblad: 'Je moet blij zijn als je een proces wint, je mag er trots op zijn, maar je procedeert niet voor je eigen eer en glorie. Op het moment dat je dat wel gaan doen is er iets scheef.' Wat vindt u van het duo Spong/Hammerstein, dat politici en journalisten heeft aangeklaagd omdat zij indirect zouden hebben aangezet tot de moord op Pim Fortuyn?

'Ik zou daar liever niets over willen zeggen.'

Van Wessem maakt echter duidelijk dat hij in het algemeen wars

'Ik wilde een beslissing en geen gezanik over schikkingen'

is van uitbundig optreden van advocaten in de publiciteit en het voeren van procedures mede vanuit publicitair oogpunt. Hij pakt een bundel waarin hij en verschillende andere praktijkjuristen beschrijven wat 'de goede jurist' is. (G.P. Hoefnagels, De goede jurist, Arnhem 1991) Spong beschrijft daarin dat de goede strafpleiter een 'eigenwijze vechtjas, een intellectuele koorddanser, acteur en spotvogel tegelijk' is, 'die met de boks- danwel de fluwelen handschoen doet waarvoor hij is ingehuurd: de cliënt uit de klauwen van justitie houden'.

In zijn eigen bijdrage aan deze bundel geeft Van Wessem aan wat 'de goede advocaat' is. Mooier dan dat hij het daar heeft opgeschreven, kan hij het niet zeggen. Daarom citeert hij zichzelf: 'De goede advocaat, bestaat hij? Hoe ziet hij eruit? Dat hangt ervan af, wie je het vraagt. Er zijn allereerst goede en slechte mensen. Het merkwaardige is nu dat de slechte mensen de goede advocaten slechte advocaten vinden. En dat zij de slechte advocaten goede advocaten vinden, mits die op de goede manier slecht zijn. En daardoor komt het dan weer, dat de goede mensen vinden dat er geen goede advocaten zijn.'

L. van Almelo, freelance journalist

financiële belang heeft kosten te dragen zal krijgen. Wat onze eigen kosten betreft men natuurlijk, de daarvoor aansluiting is, enige notariele kunnen worden betaald, maar t.n.v. de liquidatie van de aan de winnende partij te betalen kosten heeft de E.R. met het financiële belang der zaak weinig of geen rekening : dan een winnende verzoeker wordt als regel f. 450.-- of f. 500.-- als salaris (+ f. 22.50 voor verschotten) toegekend, waarbij dan nog komen f.45.-- salaris + kosten grasse.

Handwritten notes:
 2 fl. / 81.-
 71
 87.32
 1257
 185.00

mij uit het dossier niet. Juridisch niet beslissend (of schoon voor de stemming in een eventuele procedure wil ongunstig) schijnt mij, dat — hetgeen uit het dossier, en met name uit den brief van B. en F. aan Gedeputeerde Staten d.d. 15 Feb. 1951, ook blijkt — de hier bedoelde (door dispensatie te korteren) punten in feite niet den grond voor de weigering d.d. 25 Nov. 1949 hebben gevormd.

Te dien aanzien schijnt in casu geen dubium mogelijk : de on-

In die zin ik goed zie, wordt — in de huidige opvatting van den Hogen Raad — het karakter van een vormis niteluitens bepaald door dezelfde dictum, niet dus (mede) door dezelfde overwegingen.

Ter verstand van zake diene...

Advocatentaal, vroeger en nu

De stukken gaan hierbij retour; gaarne vernemen ik daarvan de goede ontvangst. Ter vergemakkelijking van de contact met cliënte sluit ik ook een doorkslag van dit advies hierbij in.
 Mijn kosten belopen (incl. verschotten en o.r.) f. 177,30.
 Hoogachtend,
 De dr. dr.

In de veronderstelling, dat in het gedeclareerde verschotbedrag ook eenothelasting is begrepen (waarop het bedrag ook wel wijst), zal ook het bedrag der verschotten moeten worden gerecussari. Maar de eenothelasting vóór 1 Januari 1951 3% en sindsdien 4% bedraagt schijnt mij een reductie van f. 70.-- de juiste.

nl. 1111.
Handwritten notes:
 150 -
 144
 151 44
 6 06
 157 50

Men kan zeer wel een verschoningsrecht hebben zonder dat de wet bepaaldelijk een geheimhoudingsplicht oplegt. Typisch voorbeeld daarvan is de advocaat, ontrent wiens geheimhoudingsplicht de wet niets voorschrijft en de door hem of te leggen oed ook niets inhoudt (zie thans de Advocatenwet van 23 Juni 1952 Stbl. 1952 no. 365 art. 3), maar die — geefme consensu — bij nitotek (naast arts, geneeskundige en notaris) een beroepsgeheim of verschoningsrecht heeft.

Maar ook de bedoeling van de bijzondere verjaring van art. 2018 B.W. — menselijke aardrijde het beschermen van den debiteur tegen een ruime accumulatie van een groot aantal termijnen van een periodieke schuld (of het "exponé des motifs" van Hoger-tribunaal ad art. 2077 Ge), anderzijde het beperken van den schuldeitor tot een bijzondere activiteit (vgl. Weyers onder H.R. 1938 bevestigend) — worden miskend.

Het is een procespartij inder gemenes verboden aan zijn vordering (of verweer) onderling clocherende stellingen, resp. primair en subsidair, ten grondslag te leggen. En dienovereenkomstig brengt niet reeds de enkele omstandigheid, dat een later gesteld feitendepeler in zijde in wri het aanvankelijk gestelde een verboden verandering van (het onderwerp van) den eis mee.

Maar de verjaring dient ter bescherming van den debiteur, kan het toe deze niet uitkomen op de eventuele verplichtingen van den crediteur, maar alleen op de verplichtingen van den debiteur, dus op de beroepsgeheimen van den crediteur. Verplicht tot periodieke inverde-

MR. H. DOELEMAN, DEKEN VAN DE AMSTERDAMSE ORDE

‘Ik ben rechten gaan studeren omdat ik iets wilde doen aan de problemen van gewone mensen. Nooit gedacht aan geld verdienen. Ik heb mij ook nooit afgevraagd of ik wel een baan zou krijgen.’

Herman Doeleman - in de jaren zeventig begonnen als sociaal advocaat - heeft zelfs meer dan één baan gekregen. Hij is tegenwoordig deken van de Amsterdamse Orde van advocaten, partner bij Höcker, Rueb & Doeleman, raadsheer-plaatsvervanger en arbiter.

Zittend in één van zijn kantoren die beide uitkijken op het Amsterdamse Vondelpark, stelt hij vast dat hij ‘meer een Beobachter’ is geworden. ‘Ik heb eelt op mijn ziel gekregen, ben sadder and wiser geworden. Ik denk nog vaak: wat een waanzinnige wereld is dit. Maar ja, wat kun je?’ Het werk als deken van de Orde slokt het grootste deel van zijn tijd op. Het bestaat onder andere uit klachten behandelen (ca. 600 per jaar), bemiddelingsgesprekken voeren en dekenbezwaren verdedigen bij de Raad van discipline. ‘Ik zie nu vooral de zwarte kant van mijn vak. Er zitten zwakke broeders bij. En boeven. Mijn benadering is in principe empathisch. Maar voorbij een bepaalde grens ben ik niet mild meer. Als iemand toegeeft dat hij voor een cliënt geld heeft doorgesluist om de belasting te ontduiken, heb ik geen medelijden.’

In zijn vrije tijd staat Doeleman op de tennisbaan in het Vondelpark. De woensdagmiddag reserveert hij al jaren voor zijn kinderen, nu acht en tien jaar.

Over zijn eigen jeugd vertelt Doeleman: ‘Ik ben geboren als vijfde kind in een gezin met zeven kinderen in Zeeland. Mijn vader was huisarts. Net als mijn moeder kwam hij uit een familie die al generaties lang atheïst is. Zijn credo luidde: “mijn ongelof stemt in zoverre overeen met het geloof van anderen, dat ik het mijne beschouw als het enige ware”. Die traditie had als voordeel dat ik mij niet tegen een geloof heb hoeven afzetten. Tegen het liberale gedachtengoed van mijn ouders heb ik mij wel afgezet. Als student was ik links en sociaal actief. Bij de “Sektie Psiegies” van de organisatie “Release” hielp ik psychisch gestoorden. Goed bedoeld, maar het sloeg nergens op. Ik had daar helemaal geen opleiding voor. Eenmaal advocaat heb ik in 1974 met Leo

'Zonder boeken z

Spigt en anderen het Advokatenkollektief opgericht. Wij liepen daar in spijkerbroek rond in een zelf getimmerd kantoor. Mijn vader begreep niet waarom ik niet bij een net kantoor ging werken. Wij kwamen uit gegoede milieus, maar we vonden dat anderen het ook goed moesten hebben.’

‘Tegenwoordig is mijn maatschappelijke bevoegenheid meer een “cri de coeur” dan iets waarin ik werkzaam ben. Als ik lees over zevenjarigen die in een mijn moeten werken, krimpt mijn hart. Maar dan realiseer ik mij dat ik er niets aan kan doen en vervaagt het weer. De enige collega die trouw is gebleven aan de idealen van het Kollektief, is Sietske Land. Leo Spigt werd algemeen deken en is partner in een commerciële praktijk, Jan Westhoff werd kantonrechter, Janne de Rooij vice-president, Marian Wigleven en Tom Hoogenboom raadsheer, Dolf Rueb advocaat en docent aan de universiteit en Ineke de Graaf werd hoofd opleidingen van de Orde.’

‘Na het zoveelste kort geding omdat iemand zijn huur niet had betaald, had ik de sociale advocatuur wel gezien. Ik had het zes jaar gedaan. Toevallig kwam een vertaler op mijn pad, die vond dat zijn vertaling van het boek Ayesha van Sir Henry Rider

Haggard was verminkt door uitgever Meulenhoff. Ik sloot mij een paar dagen op in de bibliotheek en won de zaak: het boek werd uit de handel gehaald. Vanaf dat moment ben ik mij gaan verdiepen in auteursrecht en vrijheid van meningsuiting, een heel dynamisch terrein van het recht. Ik heb aan beide kanten geopereerd: vóór vrijheid van meningsuiting voor o.a. de Nederlandse Vereniging van Journalisten, en voor inperking ervan in zaken als die van Louis van Gasteren, die zich beschadigd voelde door publicaties in Het Parool.'

'Recht met een hoofdletter bestaat niet. Maar persoonlijk vind ik wel dat er een zo groot mogelijke vrijheid van meningsuiting moet zijn. Ik houd niet van de onbehouden stijl van Jan Mulder en ook niet van Youp van 't Hek, maar Godzijdank schrijven en zeggen ze wat ze willen. Aan krenken zit natuurlijk een grens. Maar als de voorzitter van een speeltuin de "Raspoetin van het speeltuinwezen" wordt genoemd, denk ik: waar maken we ons druk om? In mijn studententijd hingen er spotprenten op de ramen van Hans Wiegel die tegen de arbeiders riep: "Is gehakt soms niet goed genoeg voor jullie?" Dat kun je toch geen "demoniseren" noemen? Het grappige is trouwens dat ik tegenwoordig in Wiegel's vroegere huis woon.'

'Ik heb nooit geloofd dat ik de maatschappij kon hervormen. Ik vond wel dat ik mijn kennis moest inzetten voor mensen die daar behoefte aan hadden. Dat vind ik nog steeds. Zo nu en dan moet je een periode besteden aan het algemeen belang. Zo ben ik opgevoed. Mijn vader zette zich in voor de artsenorganisatie KNMG, ik doe dat voor de Orde. Mijn moeder zei laatst nog: "jij

hoe je op jezelf wordt teruggeworpen. Het menselijk tekort fascineert mij. Toen ik het uit had, was ik echt even stil. Zonder boeken zou ik mijn leven erg schraal vinden.'

'We leven in een materialistische tijd. Men wil geld, geld, geld. De generalisten in de advocatuur verdwijnen omdat je als "repeat player" meer omzet draait. Mijn ideaal is dat van de "homo universalis". Je hoeft niet alles te doen, maar je moet bredere verbanden zien om af en toe de vraag te kunnen stellen waar het nu eigenlijk om gaat. Advocaten specialiseren zich tegenwoordig wel erg vroeg. Wat heb je nou nog met het recht te maken als je de hele dag bezig bent met financial lease contracten?

'Ik denk dat die verregaande specialisatie zich op den duur gaat wreken'

Stagiaires bij grote kantoren zien soms maar vijf keer een rechtzaal van binnen. Dat vind ik zorgelijk. Er bestaat een zeker *dédain* voor advocaten die procederen. Maar je kunt alleen goed adviseren als je ook weet hoe je moet procederen: het leert je het verschil tussen gelijk hebben en gelijk krijgen. Ik denk dat die verregaande specialisatie zich op den duur gaat wreken. De cohesie binnen kantoren verdwijnt. Het worden productiebedrijfjes, geldmachines. Het lijkt mij trouwens vreselijk saai om elke dag hetzelfde te doen.'

ou ik mijn leven erg schraal vinden'

'Wat heb je nou nog met het recht te maken als je de hele dag bezig bent met financial lease contracten?'

doet precies hetzelfde als je vader".'

'De bevoegenheid van de huidige generatie jonge advocaten valt mij tegen. Als ik aan toetreders tot de balie de vraag stel: "wat is wezenlijk voor u?", is het antwoord meestal: uitgaan en lekker eten. Of reizen maken, maar dan wel aan het strand in Vietnam. Bij veel jonge advocaten is het historisch besef ver te zoeken. Een medewerker van mijn kantoor situeerde de moord op Willem van Oranje zelfs in de 19e eeuw. Was mij destijds gevraagd wat "wezenlijk" is, dan was ik begonnen over poëzie, een bijzondere roman of over Die Kunst der Fuge van Bach. Dingen die niet met het slijk der aarde te maken hebben. Ik heb net de laatste roman gelezen van de Deense schrijver Gröndahl, Indian Summer, over de onmogelijkheid van menselijke relaties, liefde en jaloezie en

'Door de specialisatie in de advocatuur is de beroepsgroep diverser geworden. Letselschade-advocaten willen nu bijvoorbeeld werken op no cure no pay-basis, terwijl de Orde dat verbiedt. Toch denk ik dat advocaten nog altijd voldoende raakvlakken hebben. Om te zeggen dat de advocatuur een "nobile officium" is, klinkt wat hoogdravend. Advocaten verdienen gewoon hun boterham, net als iedereen. Maar er is tóch iets dat ze bindt. Het verschil tussen advocaten en accountants gaat ook dieper dan alleen de kleur van hun pakken. Advocaten zijn intellectueler, meer bezig met de mensen en de wereld. Het beroep behelst een eigenaardige combinatie van betrokkenheid en afstandelijkheid: heel persoonlijk contact met cliënten hebben, je verdiepen in een onderwerp en dan toch weer afstand nemen. De toga depersonaliseert. Als ik een vlammend pleidooi wil schrijven, moet ik niet woedend zijn, maar kalmpjes analyseren hoe ik het gewenste effect bereik. Een advocaat moet gevoel overbrengen, er niet zelf door overmand raken. Wat dat betreft zijn wij net schrijvers.'

D. Hooghiemstra, freelance journalist

Het Bureau van de Orde bestaat langer dan de Orde zelf.

Reeds in 1941 wordt het Bureau van de Nederlandsche Advocaten-Vereeniging opgericht. Jhr. mr. H. de Ranitz, advocaat te Den Haag, krijgt de leiding over dit Bureau, gevestigd aan de Laan van Meerdervoort 64.

Het Bureau

Toen het Advocatenblad door een verbod van de bezetter niet langer verscheen, bleef het Bureau over als 'centrale post' voor het verschaffen van gegevens aan de leden van de vereniging. Na de oorlog werd het Bureau vooral een vraagbaak omtrent het al dan niet voortbestaan van bezettingsmaatregelen en het herleven van verdragen, en vervulde zo een eigen rol bij het weer op gang komen van de normale rechtsorde.

Vanaf de inwerkingtreding van de Advocatenwet in 1952 heeft het Bureau een wettelijke status: de Algemene Raad houdt het bureau van de Nederlandse Orde van Advocaten in stand en geeft door middel daarvan voorlichting ten aanzien van al die onderwerpen, waarvan de wetenschap voor de advocaat van belang is (art. 33 Advocatenwet). De hoofdelijke omslag, die dit moet bekostigen, bedraagt dan f 35,-.

In 1958 verhuist het Bureau naar het Frederik Hendrikplein 23 en wordt De Ranitz opgevolgd door mr. G.J. Blok. Er werken dan inmiddels acht medewerkers. Het Bureau vervult in die periode, naast intensieve secretariële taken ook een belangrijke voorlichtende taak op juridisch gebied. Algemeen secretaris Blok schrijft daarover in het jaarverslag over 1962: 'Regelmatig werden namen en adressen van buitenlandse advocaten opgegeven. Inlichtingen werden verstrekt over de mogelijkheid van een huwelijk in Engeland en van echtscheiding in België, Argentinië en op de Filippijnen, over erfrecht in de staat New York en over adoptiekwesties in het buitenland. Op verzoek worden literatuurverwijzingen gegeven op zeer diverse terreinen, van auteursrecht tot desaveu.'

Rond 1970 gaat het Bureau zich meer herkenbaar naar buiten richten en de Orde krijgt haar eerste huisstijl. Het vignet was bovendien bedoeld om te kunnen gebruiken als een soort 'bewijs van echtheid', ter vervanging van het vroegere gezegelde papier. Reacties hierop in het Advocatenblad zijn het vermelden waard: 'Wil men op de domme massa indruk maken, men versiere zijn papier met een hippe rand of rood-wit-blau-

we vlag, of hamer of sikkkel, naar gelang van de politieke of sociale instelling die men heeft, maar misleide de cliënten niet' en 'Hebben wij niets beters te doen?'. Het vignet is er dus niet gekomen...

Een belangrijke taak van het Bureau is in die tijd overigens ook het bemiddelen bij het vinden van een stageplaats.

In 1974 verhuist het Bureau opnieuw en wel naar de 't Hoenstraat 1, een herenhuis op de hoek met de Raamweg. De medewerkers komen iedere morgen via de keuken binnen en alleen het bezoek wordt bij de voordeur door de huishoudelijke hulp opengedaan. Op zolder zit de administratie die zich buigt over de handmatige verwerking van de inning van de hoofdelijke omslag. De medewerkers kennen de advocaten nog bij naam én voorletters. Het is er zomers niet uit te houden 'het zweet stond in je schoenen' en er is een soort nood-toilet in een verborgen nisje. De algemeen secretaris en verdere staf huist op de eerste etage. De Algemene Raad maakt zich zorgen over de kosten van het secretariaat: de talloze en vaak omvangrijke stukken moeten immers meestal in veelvoud worden rondgestuurd. Dus dienen de type- en *multiplificeermachines* te worden aangepast. Het archief, adressenbestand, tuchtrechtelijke beslissingen en documentatie dienen georganiseerd, snel en simpel toegankelijk te worden. Het zijn de eerste omtrekkende bewegingen in de richting van toegankelijke databanken, die thans voor zowel advocatuur als rechtzoekenden via webtechnologie te raadplegen zijn.

Staan de opleidingsactiviteiten van de Orde aanvankelijk nog in de kinderschoenen, vanaf 1976 worden, in samenwerking met de Stichting Stagiaire Opleidingen, cursussen voor jonge advocaten georganiseerd. In 1978 bedraagt het budget voor opleidingsmaatregelen f 20.000,-. Thans is dat € 5.000.000. Met name door de toename van het aantal opleidingen groeit het aantal medewerkers op het Bureau. De volgende verhuizing kondigt zich aan, en in 1982

betreft de Orde de parterre van een nieuw flatgebouw in de Haagse binnenstad, de Houtweg 60. Nog ratelt de telex achter de balie en de inmiddels aangetrokken receptionistes kunnen de telefoon soms nauwelijks verstaan. De Algemene Raad heeft een grote vergaderzaal tot haar beschikking. De zaal is echter bescheiden gemeubileerd met oude spullen van het kantoor De Brauw. Met het aantreden van mr. Frederik Heemskerk halverwege 1986 als algemeen secretaris kondigt een verdere modernisering en professionalisering van het Bureau zich aan. In 1988 start de beroepsopleiding in zijn huidige vorm, met opnieuw consequenties voor de bezetting van het Bureau. Verder gaan public relations/communicatie en praktijkondersteunende activiteiten concreter deel uitmaken van beleid en uitvoering. Ook dit vertaalt zich naar bezetting en organisatie. Opnieuw is een verhuizing noodzakelijk. Het wordt het pand aan de Neuhuyskade 94, dat in 1992 wordt betrokken door de ongeveer 30 medewerkers van dat moment. De ruimte biedt de noodzakelijke vergadercapaciteit en mogelijkheden tot (beperkte) groei. Uiteraard wordt deze groei van het Bureau door Algemene Raad en College van Afgevaardigden kritisch gevolgd. Echter, het aantal advocaten groeit explosief. De balie telt nu 12.000 advocaten, tegen 4.000 begin jaren tachtig. Verder groeit het aantal uitvoerende taken van de Orde. Voorbeelden zijn de centrale controle op de naleving van verordeningen, de ICT-dienstverlening en de invoering van de helpdesk. Vanaf mei 2001 staat het Bureau onder leiding van algemeen secretaris mr. Jan Suyver. Inmiddels zijn ook BaliePlus en het Bureau Auditing gevestigd aan de Neuhuyskade. De Algemene Raad houdt het bureau van de Nederlandse Orde van Advocaten in stand... Het Bureau dat staat, het staat al méér dan 50 jaar.

A.K. Tellegen, Bureau van de Orde

Dertig jaar arbeidsverleden...

Vijftig jaar Advocatenwet, dertig jaar Freek Hessing. Op 1 augustus is hij, salarisadministrateur, dertig jaar in dienst van de Nederlandse Orde van Advocaten. Toen hij in 1972 kwam, liep er een mannetje of tien rond bij de Orde. De hoofdelijk omslag bedroeg f 65 per jaar. Nu werken er bijna vijftig mensen bij de Orde, en is het aantal advocaten is gestegen van circa drieënhalfduizend toen, naar twaalfduizend nu. Logisch dat het bij de Orde allemaal veel hectischer is geworden, stelt Hessing. 'Toen ik kwam was het allemaal nog zeer gemoedelijk. Om maar wat te noemen: mevrouw Marijnissen van de huishoudelijke dienst deed ook de privéboodschappen voor de medewerkers. Die ging dan op haar fiets naar Scheveningen om verse vis te halen. Iedereen noemde haar moeders. Met de komst van algemeen secretaris Heemskerk veranderde dat. Het werd allemaal veel zakelijker. Je kon goed merken dat hij uit ambtelijke kring afkomstig was,' vertelt Hessing.

De verzakelijking van het Bureau van de Orde kan ook geschetst worden aan de hand van de automatisering. Begin jaren zeventig werd de hoofdelijke omslag nog met de hand bijgehouden op systeemkaarten. Midden jaren zeventig diende de voorloper van de pc zich aan in de vorm van een machine waarmee acceptgiro's konden worden gemaakt. Het slaan van de daarvoor benodigde ponskaartjes was overigens nog een hels karwei.

Begin jaren tachtig kwam de eerste echte computer. De Orde beoordeelde in die jaren de declaraties van advocaten die via de strafpiketdienst waren ingeschakeld. De administratie die dat met zich meebracht werd opgeslagen op een IBM 32, een 'grote bak met een eenregelig scherm'. Hessing moet lachen als hij er aan terugdenkt. Hij geeft met zijn armen de omvang van de harde schijf weer. 'Echt een joekel van een ding. Daar kon dan maar liefst 250 MB op.' Gevraagd naar bijzondere gebeurtenissen in de afgelopen dertig jaar, komt hij op het afketsen van de verplichte pensioenvoorziening in 1977. 'Die werd op een extra ordevergadering afgewezen. Het was de eerste keer dat er een extra ordevergadering werd georganiseerd, en het was de eerste keer dat de Algemene Raad bakzeil moest halen. Dat was een behoorlijke schok, ook voor ons op het Bureau.'

Slechts weinig advocaten zullen zo weinig hebben geprocedeerd als prof.mr. Pieter Sanders. In 1936 begon hij als volontair in Amsterdam. Daar bouwde hij tijdens de crisisjaren een bloeiende arbitragepraktijk op. De verwikkelingen tijdens en na de Tweede Wereldoorlog dreven hem uiteindelijk de internationale arbitragepraktijk in. Hoewel de advocatuur na 1959 een bijzaak werd, beoefent hij die praktijk nog steeds vanuit Schiedam.

‘Ik ben altijd een buitenbeentje

Het kantoor van Pieter Sanders V is gevestigd in het huis dat zijn vader in 1928 als architect liet bouwen te Schiedam-West. In het woonhuis, waar Sanders kantoor houdt, heet een erehaag van uiteenlopende beelden de bezoeker welkom. In de werkkamer huist een concubinaat van kunst en juridische wetenschap. Tussen de stapels tijdschriften staan kunstvoorwerpen. Op de grond ligt *The Business Lawyer* naast *Rivista della Società, A dictionary of African Mythology* en *Rivista dell' Arbitrato*.

De werktafel is het domein van literatuur over arbitrage. Sanders schreef er een proefschrift over (in 1946), een wet (in 1986) en vele boeken en artikelen. De kunstvoorwerpen zijn de oogst van meer dan zestig jaar systematisch verzamelen over de hele wereld. Jarenlang had hij zitting in de aankoopcommissie van het Stedelijk Museum in Amsterdam, het Boymans Van Beuningen in Rotterdam en het Kröller Müller Museum in Otterlo. Tegenwoordig is hij alleen nog verbonden aan Beelden aan Zee.

Piet Paaltjens

Prof. mr. Pieter Sanders is de vijfde Pieter Sanders in de rechte lijn. Hij werd in 1912 geboren in een huis aan de Korte Haven te Schiedam. Dat stond naast het gebouw Paulus, waar dominee Francois Haverschmidt preekte. Die genoot en geniet meer bekendheid als Piet Paaltjens, schrijver van onder meer *Snikken en Grimlachjes*. Na zijn gymnasiumtijd ging Sanders naar de universiteit. Het was de Haagse advocaat Visser van Yzendoorn, die tegen Sanders' vader zei: 'Je moet die jongen rechten laten studeren in Leiden'. Sanders studeerde daar in 1934 af bij Cleveringa, die hem aanraadde een proefschrift te schrijven over arbitrage.

Na een jaar of twee had Sanders de dissertatie bijna af. Hij wilde er echter ook graag praktijkervaringen in verwerken en probeerde aan de slag te komen bij een advocatenkantoor. Zijn vader, Pieter Sanders IV, raadde hem aan eerst het vak te leren in

Amsterdam. 'Maak daar je fouten en kom dan terug naar Rotterdam, zei hij.'

Pieter V solliciteerde met 95 andere juristen bij Foest & Ybes, een kantoor dat gevestigd was aan de Keizersgracht 476 en sterk gericht was op de procespraktijk. 'Tijdens het sollicitatiegesprek zat mijn toekomstige vrouw om de hoek in de Leidsestraat bij Kerkhof een taartje te eten. Wij waren allebei verbaasd dat ik eruit rolde en werd aangenomen als volontair. Januari 1936 werd ik beëdigd als advocaat. Achteraf dacht ik dat zij mij hebben aangenomen om mijn interesse in de procespraktijk en arbitrage.'

'Foest was samen met de Alkmaarse deken Langeveld auteur van het Formulierenboek van Van den Honert. Ik deed veel van het voorbereidende werk voor dat boek. Verder ging ik elke dag naar de rolzittingen. Daar trof ik allerlei jonge advocaten die de zaken voor andere kantoren in de gaten moesten houden. Dat was heel gezellig. Bovendien gaven de bezoeken mij de gelegenheid te profiteren van de uitgebreide praktijksbibliotheek, ten behoeve van mijn proefschrift over arbitrage. Als volontair had ik de gelegenheid om voor mijn proefschrift allerlei scheids-gerechten te bezoeken, waaraan de handel in koffie, thee, graan, zuidvruchten et cetera zijn geschillen voorlegde. Daar was men verrast over de komst van een jonge advocaat, die zich op arbitrage toelegde. Er waren toen maar weinig kantoren die in arbitrage gespecialiseerd waren. Nolen & Craandijk is het bekendste voorbeeld uit die tijd. Ik sprak er met heel geïnteresseerde mensen van wie sommige uitstekende artikelen hadden geschreven over arbitrage. Ik kreeg er een praktische kijk op arbitrage en leerde er waar het mis kan lopen, waar je op moet letten.'

'Uit deze bezoeken kwam op een gegeven moment mijn eerste arbitragezaak voort. Het ging om een geschil over zuidvruchten, waarbij de arbiters één van de partijen veroordeelden een groot bedrag te betalen. De arbiters waren drie hoogleraren, terwijl in

in de advocatuur geweest'

het arbitragereglement stond dat de arbiters deskundigen moesten zijn. Daarin heb ik toen van het Hof gelijk gekregen. Het arbitragevonnis werd nietig verklaard en de zaak moest naar de rechter. Mijn cliënt was heel tevreden, omdat hij van dat nadelige vonnis af was en nu meer mogelijkheden had om de zaak te schikken.'

Inkomen nihil

'Dat ik als volontair zo'n zaak kreeg, was heel bijzonder in de crisistijd. Men kan zich vandaag de dag nauwelijks voorstellen hoe ernstig de situatie was. In Rotterdam stonden ingenieurs als bestuurder op de tram. En ook de advocatuur had het zwaar te verduren. Ik had, zoals alle volontairs, weliswaar het zogenoemde "recht van eigen praktijk", maar dat hield meestal niets in. Als volontair deed je wat faillissementen en kreeg je de Prodeanen van de compagnons. Maar betalende zaken...ho maar. Bij de faillissementen is het mij een paar keer gelukt om een herstart voor elkaar te krijgen. Vaak door sanering en een andere aanpak voor te stellen. Maar bij een boer uit Landsmeer is mij dat niet gelukt. Hij moest zijn dertig koeien verkopen. Zo'n drama maakte je dan mee. Dat kwam heel hard aan.'

In zijn eerste jaar als advocaat was Sanders' inkomen 'nihil'. Daarna kreeg hij een maandsalaris van 100 gulden. Hij leefde 'heel eenvoudig' op een zolderkamertje boven een drogisterij aan de Leliegracht. Elders in huis woonde een oude vriend uit Schiedam en studievriend uit Leiden D.P. Dirkzwager, die later het gelijknamige kantoor in Arnhem zou stichten.

Met de eerste arbitragezaak begon de praktijk van Sanders 'te draaien'. Hij verdiende toen genoeg om - 'heel simpel' - te kunnen trouwen. Toen zijn vrouw bij hem introk aan de Leliegracht verhoogde de huisbaas de huur van 25 naar 30 gulden per maand. Al gauw verhuisden zij naar de sjeke Johannes Vermeerstraat. 'Daar woonden wij ook maar op de meidenverdieping, de zolder, ➔

hoor. Beneden ons woonde een diamantair en daarboven secretaris Polak van de Bijenkorf. Hier hebben wij onze eerste zoon, Pieter, gekregen.'

Terwijl de compagnons Foest en Ybes zwaar werden getroffen door de crisis, liep de praktijk van Sanders dankzij de arbitragezaken 'vrij aardig'. Toch voelde Sanders zich na het overlijden van zijn vader als enig kind geroepen om in september 1939 dichter bij huis te gaan werken. 'Ik had het voorrecht als medewerker te worden aangenomen op het kantoor van Blom en Hijmans van den Bergh aan de Boompjes 46 te Rotterdam. Anton Blom, die deken was in Rotterdam, werd opgeroepen in de vaartuigendienst. Het was een klein kantoor, maar dat was toen niet ongebruikelijk. Ook Floris Bakels werkte hier. Hij werd in de oorlog een grote verzetsman en beschreef zijn oorlogservaringen later in het boek *Nacht und Nebel*. Loek Hijmans van den Bergh werd later hoogleraar in Utrecht. Van hem heb ik ontegenwoordig veel geleerd, ook al was de vreugde kan korte duur.'

'Een van mijn taken op kantoor was de bibliotheek op orde brengen. Ik had mij voorgenomen dit op 1 mei 1940 klaar te hebben. Dat lukte. Toen ik op die dag thuis kwam, zei mijn vrouw: eindelijk kom je eens thuis zonder dat je manchetten onder het stof zitten.' Lang heeft het kantoor niet van Sanders' arbeid kunnen genieten. 'Vanuit het kantoor aan de Boompjes hadden wij een prachtig uitzicht op de Maas. Maar op 10 mei zagen wij alleen nog maar puin. Alles was weggebombardeerd, het kantoor en de bibliotheek.'

De twee compagnons konden met hun oudste bediende Klepke terecht in een klein kamertje bij één van hun cliënten, Van Ommeren. Voor Sanders was er echter geen plek. Aangezien het kantoor van Sanders' vader leegstond, stelde Blom voor dat hij daar voor zichzelf zou beginnen. 'Dat was nooit mijn bedoeling geweest, maar Blom zei: "Jij kunt het best en we zullen je helpen". Ik kreeg toen twintig zaken mee, voornamelijk aanvaringszaken. Ik ben toen in dit pand begonnen en het liep direct als een lier. Ik kreeg als geboren Schiedammer de onteigening van de Spaanse polder. Dat was een hele grote zaak, maar ik wist niets van onteigening. Een vriend van mij uit Leiden, Karel Telders, heeft mij toen geholpen.'

Tweede Wereldoorlog

In 1942 kwam de lier abrupt tot stilstand. Sanders werd als gijzelaar opgepakt en vastgezet in te St. Michielsgestel. 'Weg was mijn hele praktijk. In het gijzelaarskamp waren wij geheel vrij hoe wij onze dagen wilden doorbrengen. Er werden allerlei cursussen georganiseerd. De juristen hadden een kring waarin wekelijks één van hen het laatste nummer van de Nederlandse Jurisprudentie besprak. De jurist Rob Baelde was in de kampeiding belast met de zorg voor het culturele leven. Voordat hij op 17 augustus 1942 met vier andere gijzelaars werd gefusilleerd, had hij mij aangewezen als zijn opvolger.'

In 1943 ontsnapte Sanders zelf aan fusillade. 'Ik was al met vijftig andere mensen gefotografeerd om gefusilleerd te worden. Het was een represaille van de Duitsers, nadat de ondergrondse in Amsterdam een spoorviaduct had opgeblazen. Maar er kwam toen zo veel protest tegen de wraakoefening dat er uiteindelijk niet vijftig, maar vijf mensen zijn doodgeschoten. Zo kwam ik in 1943 met Kerstmis vrij.'

Sanders dook onder en kon zijn werk als advocaat niet voortzetten. Het enige dat hij op dit gebied – clandestien – deed, waren hij twee echtscheidingszaken. In die tijd kwamen de Duitsers twee keer bij hem thuis om hem op te pakken. Tevergeefs, Sanders was er niet. Ook niet in het instrument waarin de Duitsers, tot verbazing van Sanders' dochtertje zochten: 'Papa zit toch niet in de piano!' Omdat Sanders tijdens de oorlog grotendeels vastzat en was ondergedoken, kan hij niets zeggen over het wel en wee van andere advocaten en hun houding tegenover Joodse collega's.

Na de bevrijding moest Sanders zijn praktijk nog even laten rusten. 'In de kampeiding had ik Willem Schermerhorn goed leren kennen. Toen hij in 1945 premier werd van het eerste naoorlogse kabinet zei hij tegen mij: je moet me helpen. Ik ben toen secretaris-generaal geworden op het Departement Algemene Oorlogsvoering. Na een jaar ging ik met de Commissie-Generaal - die bestond uit Schermerhorn, De Boer en Van Pol - mee naar Indonesië. Daar heb ik het Verdrag van Linggadjati mogen maken. Dat verdrag kwam erop neer dat Indonesië zelfstandigheid zou krijgen, maar onderdeel zou blijven van het Koninkrijk. Dat verdrag is toen niet aanvaard in Nederland. In plaats daarvan liet de Nederlandse regering toen ➔

Duwig kan het niet laten zijn werk mee naar huis te nemen.

Fraude. Het is overal. Maar ook Duwig. Een unieke diensttype. Commercieel in hart en nieren. Hoewel de kernwonder voorwaardevoorwaarden het verweende door rijen die hij aselectie van late af persoonlijk. Deelbaar gerecht is hij de verkoop van 'zijn' logotype.

Fraude? Schalke & Partners leest de zakenre classen. Of helpt u het verwerken. Gewoelge zaken als verweende van in- of externe dienst, opleiding, bedrijfsplooiing, productieverbod, bedrading, afpoeing, dubieuze acties en onrechtmatig zakkenrekenen. Ook u kunt er zeker mee te reken krijgen. Maar ook voor screening en security-audit is het goed het zaken voor het onzeker te nemen. Schalke & Partners. discreet. Doorstand. Door de wet geregeld.

Schalke & Partners bv

kantoor voor fraudebestrijding en -preventie

NIET DE NEUS OP DE FEITEN

info@schalke.nl T 070 622 11 44 www.schalke.com

Wij leveren uw medische argumentatie

In arbeidszaken, over smartegeld, over invaliditeit, over beroepsaansprakelijkheid van artsen stopzaten stopzaten stopzaten.

Medisch Adviesbureau Bins
Leen 20
2512 GN DEN HAAG

telefoon 070 345 98 08
fax 070 345 98 11
dr.mr. J.W. Bins, arts RGA

FIF 33

RECHTSGEDING- EN INFORMATIEBUREAU

Ten behoeve van de advocaat en het bedrijfsleven.
Voornamelijk in bedrijfstrechtelijke in kanten- en buitenland.

- overnameadvies
- overnameadvies
- overnameadvies
- overnameadvies
- overnameadvies
- overnameadvies

Telefoon : 010 - 477 33 22 E-mail : info@fif33.nl
Fax : 010 - 477 08 30 Internet : www.fif33.nl

Vraag naar brochures om voor een inhoudelijk aan denken.

Besluitingen: Hoornmaatsingel 185, 3021 EM Rotterdam
Correspondentieadres: Postbus 25250, 3001 BE Rotterdam

Voor de interim-advocaat
www.advocatenwerk.nl

HV&PARTNERS
VOOR JURISTEN, VAST OF INTERIM

TEL 010 - 240 06 05

politieele acties uitvoeren – een mooi woord voor oorlog. Voor mij was dat reden om onmiddellijk ontslag te nemen.’

‘In 1947 was ik dus weer advocaat in Schiedam, maar de relaties van vroeger lieten het compleet afweten. Ik werd met de nek aangekeken omdat ik had meegewerkt aan “de verkoop van ons Koninkrijk”. Het is nauwelijks voor te stellen hoe fel de gevoelens toen waren. Onze kinderen mochten niet meer met de buurkinderen spelen en als mijn vrouw naar de bakker ging, keerden de mensen haar de rug toe. Lou de Jong, die directeur was van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie, heeft mij toen uit de brand geholpen met de opdracht een boek te schrijven over het Nationaal Steunfonds, de financier van het verzet.’

Sanders kon het met de 10.000 gulden die hij voor dit onderzoek kreeg financieel een jaar uitzingen. Het onderzoek zou - om triviale redenen - pas in 1960 worden gepubliceerd (Het Nationaal Steunfonds en de financiering van het verzet 1941-1945, ‘s Gravenhage 1960). Voor dit onderzoek sprak Sanders met vele mensen uit het verzet. Voor zo ver hij zich dat kan herinneren, waren daar geen advocaten bij.

‘Ik werd met de nek aangekeken omdat ik had meegewerkt aan “de verkoop” van ons Koninkrijk’

Een andere praktijk

‘Tijdens mijn werk aan het boek had ik de gelegenheid een andere praktijk op te bouwen. Naast de vennootschapspraktijk - een flink aantal commissariaten - was die praktijk vooral internationaal. Van het ministerie van Financiën kreeg ik enkele opdrachten. Zo was Nederland in die tijd met de Verenigde Staten verwickeld in een aantal *intercustodial conflicts* waarvoor ik zelfs geruime tijd in Washington zat. Op Financiën was daarmee onder anderen W.C.J.M. Huismans belast. Hij was het die, na verloop van tijd, voor vijf jaar mijn compagnon werd. Daar kwam een einde aan toen hij - op dezelfde dag dat ik mijn benoeming als hoogleraar aanvaardde aan de Nederlandsche Economische Hoogeschool in Rotterdam - werd uitgenodigd secretaris-generaal van Financiën te worden. Dat was in 1959. Nadien heb ik nooit meer een compagnon gehad, maar altijd medewerkers. Het waren vaak zulke persoonlijk getinte dingen, die ik deed.’

‘Na mijn benoeming tot hoogleraar bleef ik wel op het tableau staan, want er was nog een procedure van de Staat der Nederlanden bij het Hof in Luxemburg die afgewikkeld moest worden. Ook toen die procedure, succesvol, was afgelopen, ben ik advocaat gebleven. De curatoren van de hogeschool stelden het op prijs dat een hoogleraar het contact met de praktijk behield. Zo mocht ik vijf van mijn twintig commissariaten houden, waaronder KLM, de Perscombinatie en Thyssen.’

Sanders wierp in zijn intrede als hoogleraar de vraag op: ‘Naar een Europese NV?’ Als commissaris was hem gebleken dat in de praktijk behoefte bestond aan een Europese vennootschap, met name bij Amerikaanse ondernemingen die zich in Europa wilden vestigen. Sanders: ‘De Societas Europea komt nu in 2004, maar wel anders dan ik mij voorstelde. In mijn oratie

besprak ik het concept voor een supra-nationale vennootschap. Wat er nu komt is een vergaande toepassing van nationaal recht van het land van vestiging. Maar goed, na zo veel jaren van getouwtrek is dat in elk geval een begin. Er zal echter nog het nodige moeten gebeuren. Vooral op fiscaal terrein.’

Voor wetgeving heeft Sanders altijd bijzondere belangstelling gehad. Als lid van de Commissie Vennootschapsrecht maakte hij onder meer een eerste ontwerp voor de Wet op de Jaarrekening. Van hem is ook het Dutch proposal dat in 1958 bij de Verenigde Naties werd ingediend en dat leidde tot het Verdrag van New York 1958. Dankzij dit verdrag zijn arbitragevonnissen over de hele wereld executabel. Nadat hij eerder het casco had opgetrokken voor de Arbitragewet 1986, heeft hij onlangs een aantal voorstellen gedaan om die wet te wijzigen. Die voorstellen zijn te vinden in het Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging (2002/2). Sanders speelt onder meer met de gedachte om ook in Nederland remissie in te voeren, ofwel de mogelijkheid van de rechter om een arbitragezaak terug te wijzen en de arbiters de gelegenheid te geven een procedurefout te herstellen.

Arbitrage-adviezen

Sinds 1982 heeft hij wegens zijn leeftijd geen commissariaten meer, terwijl hij ook geen nieuwe arbitrages meer heeft aangenomen. ‘De leeftijdsgrens brengt een eind aan de commissariaten, maar geldt in feite ook voor arbitrage. Op hoge leeftijd moet men geen arbitrage meer aannemen. Het is puur toeval dat ik er nog een heb lopen. Die is het gevolg van een afspraak, zo’n 25 jaar geleden, dat als partijen weer een geschil zouden hebben dezelfde arbiters zouden optreden. In augustus ben ik hiervoor in Genève. Mijn advocatenpraktijk heb ik nog steeds, ik heb ook nog een aparte advocatenrekening. De praktijk bestaat voornamelijk uit het geven van adviezen over arbitrages aan ondernemingen en advocaten in binnen- en buitenland.’

Sanders is verder onder meer vice-voorzitter van de Arbitrage Commissie van de International Chamber of Commerce, het Nederlands Arbitrage Instituut en de International Council of Commercial Arbitration, waarvan hij bovendien mede-oprichter en ere-voorzitter is. Het is echter vooral wetenschappelijk werk dat hem nu zo’n zestig uur per week bezig houdt. Zo verscheen eind 2001 de vierde druk van zijn ‘Nederlandse Arbitragerecht’ en in 1999 zijn boek ‘Quo Vadis Arbitration? Sixty years of arbitration practice’.

Tijdens het gesprek ligt op het bureau voor hem het Advocatenblad open bij de column van Matthijs Kaaks over de PR-bochten waarin moderne kantoren zich wringen. Sanders kijkt ernaar met een afkeurende blik en frons de wenkbrauwen bij de grote kantoren en de advocaten die tegenwoordig meer gericht zijn op het schrijven van declaraties dan wetenschappelijke artikelen. ‘Vanaf de zijlijn heb ik de advocatuur sterk zien veranderen. Waar ik moeite mee heb, is dat declarabele uren maken de prioriteit heeft gekregen. Advocaten houden geen tijd meer over om een artikel te schrijven, laat staan een boek. Enkele uitzonderingen daargelaten. De advocatuur is een “nobile officium”. Dat verplicht de advocaat tot meer dan een puur commerciële aanpak.’

L. van Almelo, freelance journalist

Alléén bang voor termijnovers

Met haar 22 jaar is mr. Dominique Donkersloot nog niet half zo oud als de Orde. Ze is dan ook de jongste beëdigde advocate van Nederland. Op 1 november 2001 trad ze in dienst bij Damman Advocaten in Amersfoort.

Dit kantoor bood haar de mogelijkheid die andere partijen niet konden bieden: het zelfstandig beoefenen van straf- en familierecht. Inherent aan deze rechtsgebieden is dat veel op toevoegingsbasis wordt gewerkt. In december werd Donkersloot beëdigd.

Op het moment van schrijven is ze dus nog volop in opleiding, maar ook al zelfstandig aan het werk.

Wat doe je bij Damman?

‘Dit kantoor houdt zich naast arbeidsrecht vooral bezig met strafrecht en familierecht, allebei de zogenaamde “natte sectie”. De dozen tissues staan hier inderdaad vaak op tafel. Ik vind het heel mooi als ik een positieve wending kan geven aan een emotionele kwestie. Dat is één van de redenen waarom ik voor dit vak heb gekozen. In de opleiding ben ik er ook goed op voorbereid. Van de praktijklessen en de daarmee gepaard gaande rollenspellen heb ik veel opgestoken over omgaan met emotionele cliënten en slachtoffers. De theoretische stof vond ik tot nu toe wat minder diepgaand. Ik vind het goed dat de vergoeding voor toevoegingen omhoog gaat. Het bevestigt dat dergelijke zaken niet “minder” zijn. Ook hier op kantoor zijn we hard bezig om aan de nieuwe normen te voldoen. Ik vind het wel jammer dat zo’n kwaliteits-eis niet tegelijk wordt gesteld voor kantoren die zich richten op betalende cliënten en niet of weinig op toevoegingsbasis werken.’

Je bent erg jong advocaat geworden...

‘Ik heb een kleuterklas overgeslagen, kon te goed knippen en plakken. Daarna heb ik school en studie gewoon doorlopen in de tijd die ervoor staat. 22 is misschien jong voor een advocaat, maar voor mijn cliënten speelt dat niet. Jij bent de advocaat, dus jij weet alles. Ja, dat is een zware druk, maar ik maak me er geen zorgen over. Het gaat uiteindelijk niet om leeftijd, maar om kwaliteit. Problemen die ik tegenkom kan ik gelukkig veel bespreken met mijn opleidingsgenoten. Hoewel ik ook probeer de Jonge Balie regelmatig te bezoeken, heb ik met hen toch het beste contact. Ze maken hetzelfde door, je kunt samen ervaringen bespreken. Je zit in hetzelfde schuitje en begrijpt elkaar! Dat ik vrouw ben is eerder een voordeel dan een nadeel, juist bij strafrechtcliënten. Dat zijn overwegend mannen, en tegenover een vrouw stellen ze zich minder agressief op. Ik heb me nog nooit bedreigd of angstig gevoeld. Mijn enige angst is die om termijnen te overschrijden.’

Een drukke baan?

‘De werkdruk is best hoog. Ik werk zo’n vijftig uur per week, maar besteed momenteel daarbinnen ook ongeveer een dag per week aan de opleiding. De bijeenkomsten in verband met de opleiding bereid ik in mijn vrije tijd voor. Door het werken in de advocatuur kom ik nog wel eens voor een conflict te staan. Ik ben

chrijding

een perfectionist, maar moet nu leren om prioriteiten te stellen. Je overschat je eigen werktempo als je begint. Bovendien heb ik de neiging om alle zaken aan te nemen omdat ik ze zo interessant vind, en dan snijd je jezelf soms in de vingers. Eigenlijk zou planning een vak moeten zijn op de opleiding. Maar goed, sommige zaken zijn niet te plannen. Zeker strafrecht is rennen en vliegen. Maar ook bij familierecht gebeuren er regelmatig onverwachte dingen, die meteen aandacht eisen. Dat is juist ook wat ik zo uitdagend vind aan dit werk.'

Hoe zie je de toekomst professioneel?

'Aan de ene kant zie je een verzakelijking optreden. Door de lage vergoeding voor toevoegingen zijn steeds minder advocaten bereid op toevoegingsbasis te werken. Als deze tendens doorzet, zullen de sociaal zwakkeren in de toekomst steeds meer aangewezen zijn op rechtsbijstandverzekeringen. Een slechte zaak. Aan de andere kant wordt het recht ook "zachter". Er wordt bij echtscheidingen bijvoorbeeld meer aangestuurd op een oplossing waarmee beide partijen kunnen leven. Overleg en het creëren van begrip tussen beide echtgenoten speelt daar een grote rol in. Bovendien stuurt de rechterlijke macht vaker aan op schikkingen. De opkomst van mediation is daar een belangrijk voorbeeld van. Het lijkt me heel leuk en interessant om in de toekomst zo'n rol als mediator te vervullen. Een Amerikaanse claimcultuur verwacht ik hier niet. Daar zie ik juist de waarde van zelfregulering door de Orde. Door zaken als volledige no cure no pay uit te sluiten, waarborg je de kwaliteit van de rechtsbijstand.'

Wil je ooit een eigen kantoor openen?

'Of over vijftig jaar een kantoor mijn naam draagt, kan ik nu niet zeggen. Daar ben ik niet zo mee bezig, ik heb het druk genoeg met het heden. Ik blijf dit doen zolang ik het mij voldoening geeft – en op dit moment vind ik het hartstikke leuk. Ik streef er niet naar om een celebrity-advocate te worden. De aandacht van de media trekken vind ik in de meeste gevallen ongepast, ik vraag me ook af of het nodig is. Ach, we zullen zien wat de toekomst brengt. Maar als ik over vijftig jaar nog advocaat ben, mag je me gerust weer interviewen!'

T. den Heijer, tekstschrijver

MR. W. C. VAN MANEN, ADVOCaat

‘Ik ben zeer zachtvochtig’

Intelligent. Uitgesproken. Een begrip in de Nederlandse advocatuur. Hoewel deze kwalificaties

ook op zijn schepper konden slaan, hebben wij

het over een stripfiguur: de ‘Pinguinius Magister’.

Al jaren geeft mr. W.C. van Manen in het Advocaten-

blad zijn visie op de (advocaten)wereld bij monde

van de getekende vogel. ‘Hij leeft een vrij rustig

bestaan, soms tot mijn eigen verbazing,’ vertelt hij.

Na zijn studie stond Van Manen voor de keuze: Een toekomst als journalist, advocaat of reclametekenaar? ‘Het is de makkelijkste keuze geworden’, vertelt hij op de vriendelijk spottende toon die ook zijn cartoons kenmerkt.

Uiteindelijk kwamen zijn drie interesses toch weer samen. Van Manen specialiseerde zich in persrecht en ging daarnaast politieke cartoons tekenen voor onder andere NRC en de Nieuwe Linie. Voor dat laatste blad tekende Van Manen ook een roodborstje, een directe voorouder van de Pinguïn. ‘Destijds was Hanneke van Son redactrice van het Advocatenblad. Zij vroeg mij of ik daarvoor ook zoiets wou maken. Zo ben ik in 1985 begonnen met de Pinguïn, niet wetende hoe moeilijk het zou zijn om de snavel en de poten te tekenen.’

De Pinguïn riep, zoals het ook hoort met een cartoon, af en toe

heftige reacties op. Eén van de eerste afleveringen kwam Van Manen te staan op een strafklacht wegens majesteitsschennis, die overigens meteen werd geseponeerd. Ten tijde van de Golfoorlog weigerde het Advocatenblad zelfs een tekening (hieraan afgebeeld). Van Manen: ‘De redactie vreesde dat Joden er aanstoot aan zouden nemen. Ik dacht daar anders over. Vond de cartoon duidelijk pro-Joods.’ Na enkele pogingen tot een compromis, trok Van Manen zich terug. Vanaf 1991 was de Pinguïn alleen te zien als woordvoerder van de stichting Advocaten voor Advocaten, waarvan Van Manen voorzitter is.

Toorn

Daarin kwam eind 1996 verandering. Er verscheen een bundel Pinguïn-hoogtepunten, inclusief de tot dan toe nooit gepubliceerde cartoon. De nieuwe hoofdredacteur van het Advocatenblad gaf bij deze gelegenheid duidelijk te kennen de gewraakte cartoon anders te beoordelen dan zijn voorganger. Dat opende de deur voor een nieuwe reeks Pinguïns, die tot op de dag van vandaag verschijnt. Nieuwe controverses zijn vooralsnog uitgebleven. Van Manen: ‘Hij leeft een vrij rustig bestaan, soms tot mijn eigen verbazing’. En dan met een glimlach: ‘Ik denk dat de redactie zich afvraagt wat erger is: mijn toorn of boosheid over een cartoon! Maar serieus: juist het Advocatenblad moet zichzelf op dit vlak veel kunnen permitteren. Advocaten zijn immers voorvechters van vrijheid, en dus die van meningsuiting’. Dat wil echter niet zeggen dat Van Manen het conflict opzoekt. Integendeel. ‘Het is niet leuk om altijd te schoppen en te slaan. Niet altijd even effectief, ook. Ik heb wel eens de roodborst laten zeggen: “Ik ben zeer zachtvochtig”. Dat geldt ook voor mij.’

T. den Heijer, tekstschrijver

EERBIED VOOR DE RECHTERLIJKE
AUTORITEITEN MOET NIET GEZHOREN
MAAR VERDIEND WORDEN

gisteren was er weer een dag

IK HEB ZDN GEVOEL DAT WE NIEM GUDA HEBDEN

DESVERKEZENDE GEDBKT
MET EEN BARET

IN NAAM DER KONINGUIN

HADDEN ZE DE JODEN
MAAR BEIHEREN GEGEVEN

Zeeschepen die in de haven van Rotterdam beschadigde waar afleverden, hadden een goede kans dat zij met ‘juffrouw Wildeboer’ te maken kregen. Tussen 1960 en 1986 heeft Ina Wildeboer (71) naar eigen zeggen ‘heel wat schepen aan de ketting gelegd’. Ze begon als advocaat-stagiare bij het kantoor Hoek & Sjollema in Rotterdam dat later uit zou groeien tot Trénité van Doorne en bleef daar als partner tot 1987, toen zij toetrad tot de Hoge Raad. Voor de Orde was ze lid van de Algemene Raad, waarnemend deken en lid van het Hof van Discipline. In haar Scheveningse appartement vlakbij het strand, vertelt Ina Wildeboer over de lol van het werken met havenmannen, haar tijdige ‘ontsnapping’ uit de omzetmachine van de advocatuur en haar onbegrip van de strijd voor vrouwenemancipatie.

Mijn zaken gingen meestal over ladingen zoals granen en veevoeder, die los gestort in ruimen werden vervoerd. Als er ongedierte of schimmel in zat, of als er water bij was gekomen, ging bij mij de telefoon. Vervolgens moest ik zorgen dat zo'n vervoerder uit de Filippijnen, Griekenland, of Nigeria zou betalen. Kom daar nog maar eens om als dat schip de haven allang uit is. Dus pakte ik dat schip. Aan de ketting ermee. En dan zei ik: “wilt u praten? Prima”. Consternatie bij die vervoerder natuurlijk. De oplossing die ik dan bood, was dat de ketting eraf kon als er een bankgarantie kwam. “Voor wie treedt u eigenlijk op?”, werd mij dan gevraagd. Dat wist ik vaak niet precies. “Nader op te geven cliënten”, kwam er dan in de tekst van de bankgarantie. Voor welk bedrag? Wisten we meestal ook niet. “Voor nader te omschrijven bedrag”, werd het dan. Het ging allemaal op basis van goed vertrouwen, want dat schip moest zo snel mogelijk die haven uit.’

‘Ik had altijd met mannen te maken. Die waren vaak zo verbaasd dat ik dit werk deed, dat ze goed naar mij luisterden. Ze moesten ook wel, want dat schip lag aan de ketting. Maar ik denk dat mijn vrouw zijn toch een voordeel was. Een soort verrassingseffect. “Oh miss, you're a hard one”, verzuchtte een kapitein eens die dacht mij wel even te kunnen bepraten. De mensen voor wie ik optrad, vonden het prachtig. “Ja hoor, juffrouw Wildeboer heeft hem al aan de ketting!”, riepen ze dan. Onze stagiaires hield ik

‘Juffrouw Wildeboer heeft het schip

‘Op school werd al tegen mij gezegd dat ik advocaat moest worden. Ik wil graag gelijk hebben en vind het leuk om daar achteraan te draven. Strijden voor een ander leek mij mooi. Wij hebben geen juristen in de familie. Ons voorgeslacht bestaat uit zeemannen, boeren en handwerkslieden. Mijn vader schopte het via de MTS tot ingenieur bij Philips, mijn moeder had geen middelbare school. Het woord ambitie viel nooit bij ons. Toen ik in de Hoge Raad werd benoemd, moest ik mijn moeder uitleggen wat dat precies inhield. Haar reactie luidde: maar kind toch!’

‘Ik studeerde in Leiden in een goeie tijd. De oorlog was net voorbij. 1949 was het eerste jaar dat je geen bonnen meer nodig had om levensmiddelen te kopen. Dat gevoel van meer vrijheid willen, had je niet in die tijd. Dat je zou staken, of demonstreren of het allemaal anders zou willen, kwam niet in je op. Ik kom uit een nuchter gezin. Rebelle is onzin, niet redelijk. Veel meisjes gingen trouwen na hun studie. Ik niet. Ik heb er nooit zo bij stil gestaan. Pas toen mensen jaren later aan mij vroegen of ik het niet jammer vond dat ik niet was getrouwd, dacht ik: gôh, ik heb het eigenlijk niet gemist. Ik ben hem gewoon niet tegengekomen. Ik was weleens verliefd op een leuke vent, maar ja, die was dan al getrouwd.’

‘In onze sectie Haven en Handel werkten wij met de Rotterdamse mentaliteit. De zaken praktisch regelen en in Godsnaam vlug, want een schip dat in de haven ligt, kost geld.

ook altijd voor: “Aan de ketting leggen, praat makkelijker”.’

‘Na vier jaar werd ik partner. Tuurlijk, ze hadden mij nodig. Wie moest anders de nieuwe jongste bediende aannemen, de lunch verzorgen en een cadeautje kopen omdat de oudste partner 75 werd? Toen ik terugkwam uit het gesprek over mijn promotie, vroeg mijn mannelijke kamergenoot wat ik zou gaan verdienen. Dat was ik helemaal vergeten te vragen.’

‘Ondertussen werkte ik aan een proefschrift over het Brusselse Hulp en Bergingsverdrag uit 1910. Vergelijken hoe het recht was vóór en na dat verdrag. Zaken onder elkaar zetten en conclusies trekken, echt vrouwenwerk. 's Avonds en op weg naar mijn werk in de trein zat ik ijverig te schrijven. De conclusie was dat het verdrag de rechtspraktijk in de aangesloten landen nauwelijks had

**“Oh miss, you're a hard one”,
verzuchtte een kapitein eens**

veranderd. Het was geen briljant proefschrift, maar het bood wel een praktisch overzicht van het hulp en bergingsrecht.’

‘De emancipatiestrijd ken ik uit de krant. Ik kan er aardig over meeleveren, maar ik heb zelf nooit ervaren waar het om gaat. Ik heb altijd alles kunnen doen wat ik wilde. Misschien had ik het geluk dat ik een hoekje vond waar ik goed kon werken. Mijn

al aan de ketting'

cliënten waren vrijwel nooit juridisch geschoold en deden altijd wat ik zei. Ze waren blij als ik alles kort en duidelijk uitlegde. Dat is makkelijker dan wanneer je opdrachtgever een jurist is van Unilever die alle puntjes op de i wil hebben. Mijn cliënten waren ook niet emotioneel, zoals je dat in het familie-of strafrecht wel meemaakt. Ik heb met mijn cliënten altijd veel gelachen.'

'Ik heb ons kantoor zien groeien, maar de echte verzakelijking van de afgelopen vijftien jaar heb ik niet meer meegemaakt. Ik voel dat achteraf als een ontsnapping. Dat durf ik nu wel te zeggen. Mijn omzet had niet de huur van mijn kamer op het Weena kunnen betalen. De zaken die ik deed, zijn überhaupt teruggelopen: betere schepen, betere lading, betrouwbaardere vervoerders. Ik was niet blij geweest met het wegsturen van cliënten omdat zij een torenhoog uurtarief niet hadden kunnen opbrengen, en ik had ook bijbaantjes zoals die bij het Nederlandse padvindergilde niet willen missen. Als ik nu de yuppies zie met de Samsonite-koffertjes die 's nachts in het vliegtuig nog zitten te werken, denk ik: onder de druk van die verplichte declarabele uren had ik niet kunnen functioneren.'

'Ik ben niet gevluht voor de nieuwe ontwikkelingen, maar als het ware door de gong gered. Op een dag kwam er een telefoontje van mijn secretaresse. Ik was in Eindhoven bij mijn moeder die ziek was. Of ik een zekere mijnheer Moons wilde terugbellen. Ik belde, en kreeg de Hoge Raad aan de telefoon. Op dat moment realiseerde ik mij plotseling dat de heer Moons

I. WILDEBOER, VOORMALIG ADVOCaat

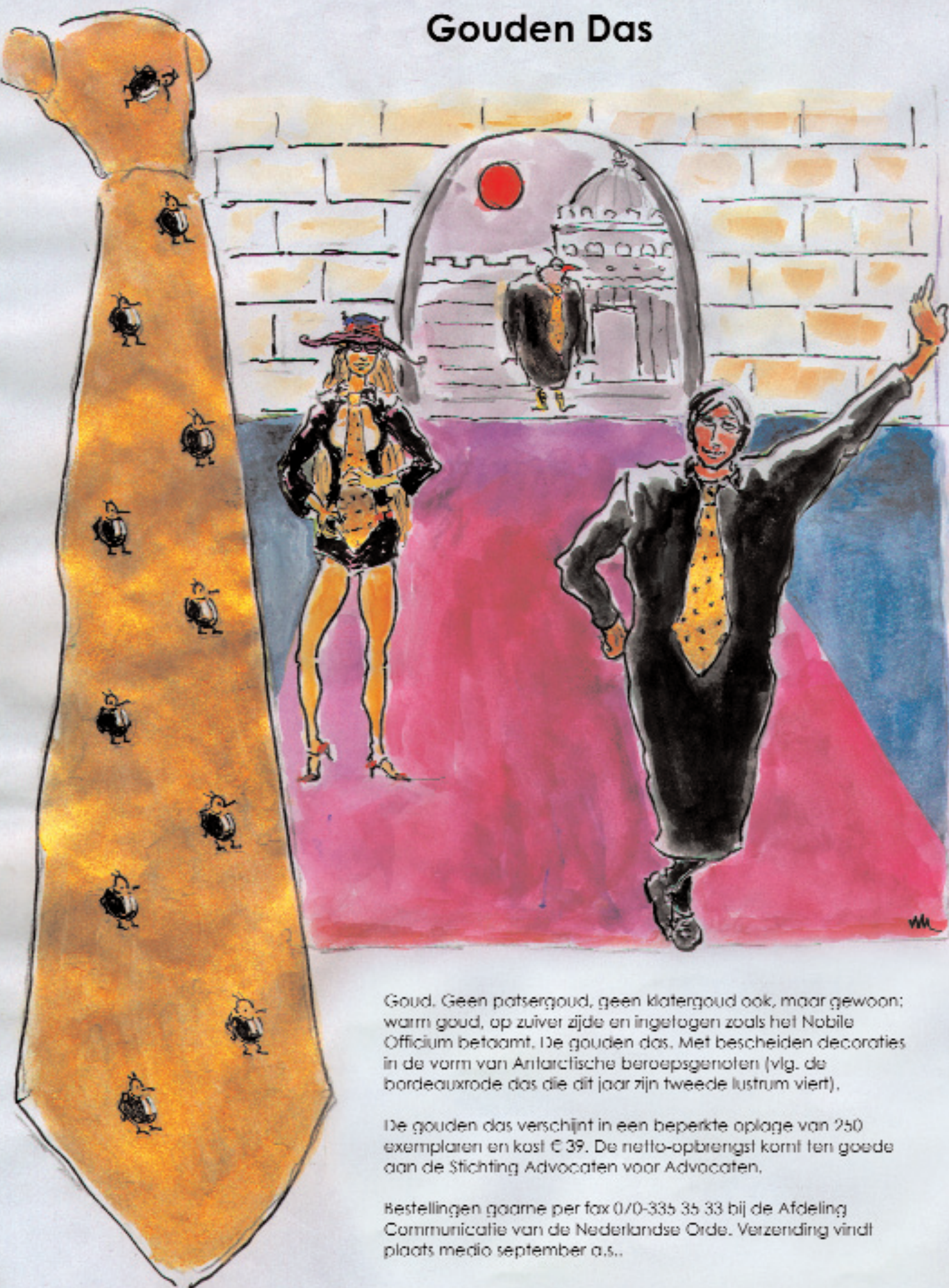
de president van de Hoge Raad was. Ik dacht: ze zullen wel één of andere commissie willen instellen. Maar zonder veel inleiding zei de president dat de Hoge Raad mij wilde voordragen als raadsheer. Ik dacht: hoe komen ze daar nu bij? Ze kennen mij toch? Ik strijd toch altijd voor het partijstandpunt? Maar ik voelde mij zeer vereerd. Ik ben er nog steeds erg trots op. Beslissen is leuk. Het is wel moeilijk. Je zit aan het eind van de rit, het is het laatste woord. Het is niet zo dat dat een kick geeft, maar ik ging er ook niet onder gebukt. Het noopte mij wel langer stil te staan bij een probleem dan ik vroeger gewend was.'

'Op mijn 68^e ben ik gestopt. Ik had 44 jaar gewerkt en was verzadigd. Ik tennis, golf, volg colleges van het Hoger Onderwijs voor Ouderen en heb een stukje bos bij Breda waar mijn caravan staat. Terugkijkend heb ik niet het idee: ik had een gezin moeten hebben. Er waren wel momenten in mijn leven dat ik dacht: een baby, jááá, fantastisch! Maar ik heb ook de zorgen gezien van ouders. En die heb ik dan weer niet gehad. Als ik kinderen had gekregen, was mijn carrière ook heel anders gelopen. Dan was ik uit de advocatuur gestapt. Wat dat betreft ben ik heel weinig geëmancipeerd. Mijn kind naar de crèche? Nee hoor. Geen sprake van.'

D. Hooghiemstra, freelance journalist

Gouden Das

Goud. Geen potsergoud, geen klatergoud ook, maar gewoon; warm goud, op zuiver zijde en ingelogen zoals het Nobile Officium betaamt. De gouden das. Met bescheiden decoraties in de vorm van Antarctische beroepsgenoten (vgl. de bordeauxrode das die dit jaar zijn tweede lustrum viert).

De gouden das verschijnt in een beperkte oplage van 250 exemplaren en kost € 39. De netto-opbrengst komt ten goede aan de Stichting Advocaten voor Advocaten.

Bestellingen gaarne per fax 070-335 35 33 bij de Afdeling Communicatie van de Nederlandse Orde. Verzending vindt plaats medio september a.s..

Huib van der Staak van Kluwer schreef op verzoek van het Advocatenblad een artikel over juridisch uitgeven. Hij legt uit dat dat wel wat meer behelst dan alleen het kunnen tellen van geld.

Sterke maag, brandkast en loopjongen

De negentiende-eeuwse Zweedse schrijver August Strindberg - geen mensenvriend en blijkbaar ook niet dol op uitgeverij - moet eens gezegd hebben dat er weinig nodig was om uitgever te kunnen worden, het bezit van brandkast en loopjongen volstond. Op het moment dat ik zo'n twintig jaar geleden mijn intrede deed in het uitgeverijvak, werd mij te verstaan gegeven dat een uitgever vooral moest beschikken over een sterke maag. Immers, de gereede mogelijkheid bestond dat je regelmatig tweemaal per dag met auteurs in een gerenommeerd restaurant moest eten, ter bezegeling van een afgesloten overeenkomst, dan wel om de goede verstandhouding in het algemeen te onderhouden. Ik herinner me ook een televisieprogramma waarin Willem Frederik Hermans (ik zit wel in de sfeer van de knorrige schrijvers) en toenmalig directeur van uitgeverij De Bezige Bij Geert Jan Lubberhuizen hun mening zouden geven over de bloei (of juist teloorgang, daar wil ik vanaf wezen) van de Nederlandse cultuur. Direct na de introductie van Lubberhuizen door de presentator van het programma riep Hermans: 'Wat doet die vent hier? Hij moet niet praten, hij moet achter de kassa zitten!'.

Als dit klopt met de werkelijkheid, zou het droevig gesteld zijn met het niveau van de (juridische) uitgever. Dan zou je je afvragen of een uitgever wel een gelijkwaardige gesprekspartner kan zijn voor advocaten of andere afnemers van juridische uitgaven. Ik denk (niet verrassend natuurlijk!) dat het sombere beeld niet terecht is en dat, zo er al sprake is van enige kloof, deze toch overbrugbaar moet worden geacht. Mijn centrale stelling - geel te markeren a.u.b. - luidt dan ook: Advocaten en juridische uitgeverij worden geconfronteerd met gelijksoortige maatschappelijke, technologische en andere ontwikkelingen, mogelijk met faseverschillen en op het eerste gezicht niet altijd parallel verlopend, maar een goede basis biedend voor een gedurige intensieve samenwerking. Veranderingen zijn er immers te over. Begin jaren vijftig kon de

uitgever van de editie Schuurman & Jordens volstaan met om de tien jaar een nieuwe druk uit te brengen van de diverse (veel minder in getal dan nu zijnde) deeltjes. In de tussentijd opgetreden wetswijzigingen konden altijd nog op een enkel inlegvelletje worden verwerkt. De editie Cremers had geen losbladige verschijningsvorm nodig om de ontwikkelingen in wetgeving en jurisprudentie adequaat te kunnen bijhouden. Per rechtsgebied was er een enkel toonaangevend handboek en dito tijdschrift, aan de hand waarvan het juristenvak naar behoren kon worden uitgeoefend. Menig praktijkjurist zal nog jaren na zijn afstuderen hebben geput uit zijn studieboeken.

Los van de vraag in welke mate het recht vroeger aan veranderingen onderhevig was, is onze maatschappij steeds meer 'geïnformaliseerd' (in de zin van op informatie gebaseerd) geraakt. Betogen worden steeds meer ondersteund door feitelijke, liefst gepubliceerde, informatie in plaats van door traditie, macht, oratorische zeggingskracht, e.d. (ik vind dat overigens een goede zaak). We moeten precies weten hoe alles zit en veranderingen willen we snel verwerken. Zo betrapte ik mezelf erop dat ik elke woensdagochtend naar www.rechtspraak.nl surf om te zien welke interessante uitspraken de Hoge Raad de dag daarvoor nu weer heeft gedaan. Elk aanbod creëert zijn eigen vraag...

Lange tijd was de centrale figuur in de informatiebranche (bijna een anachronisme in dit verband) de boekverkoper. Heden-daagse functies als die van uitgever, boekhandelaar, bibliothecaris, drukker, e.d. waren tot ver in de twintigste eeuw in die ene persoon verenigd. Dat was overzichtelijk en - zo kan men er malicieus aan toevoegen - hield het aanbod beperkt. Bovendien zat die boekverkoper in zekere zin bovenop zijn in- en verkoopmarkten en zijn klanten. De laatste decennia hebben een sterke heterogenisering te zien gegeven: van wet- en regelgeving, van rechtspraak, van juridische werkzaamheden, van specialisatiegraad in de juridische praktijk, van schaalgrootte van het juridi-

ingen...

sche bedrijf, enz. Toegesplitst op de juridische informatievoorziening; een heterogenisering en ook verveelvoudiging van zowel vraag als aanbod. Dat laatste is eigenlijk opvallend. Eind jaren zestig was het in linkse kringen 'bon ton' om uiting te geven aan de vrees voor

een verschraling van het informatie-aanbod. In die tijd was er sprake van een sterke concentratietendens in de uitgeverwereld (zo werden midden jaren '60 op het juridische terrein zowel W.E.J. Tjeenk Willink te Zwolle als Gouda Quint te Arnhem door Kluwer overgenomen). Jeugdige wereldbestormers als ikzelf verwachtten met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid dat die grote uitgevers alleen maar zouden willen publiceren wat veel geld opbracht en wat in hun eigen - zonder twijfel arbeidersvijandige - straatje zou passen.

Het liep anders. Toen in 1994 op arbeidsrechtelijk terrein een nieuw tijdschrift werd gelanceerd, liep de juristenwereld niet te hoop tegen verschraling van het aanbod, maar juist tegen de ongeremde groei daarvan. Overigens heeft het betrokken blad zich een krachtige plaats verworven, niet in de laatste plaats door de stormachtige groei van het aantal abonnees in de beginperiode van zijn bestaan...

Zijn (juridische) uitgevers nog als vijftig jaar geleden toen de Nederlandse Orde van Advocaten ter wereld kwam? Nee, evenmin als de advocaten zelf. Beiden zijn geconfronteerd met soms ingrijpende ontwikkelingen op hun in- en verkoopmarkten. En zoals het alle mensen vergaat, soms geef je richting aan nieuwe trends, soms beperk je je tot volgen, nu eens schoorvoetend en geleidelijk, dan weer enthousiast en sprongsgewijs.

Het zal geen rol hebben gespeeld bij het feit dat de uitnodiging tot het schrijven van dit stukje juist aan mij is gericht, maar de Orde en ik zijn leeftijdgenoten. Om precies te zijn, ik ben vier dagen jonger dan het inwerkingtredingsbesluit inzake de Advocatenwet. Anders dan ik echter, geniet u als publiekrechtelijk lichaam in de zin van artikel 134 Grondwet in principe het eeuwige leven. En met uw aantrekkingskracht op vakgenoten zit het ook wel goed (al boft u natuurlijk met artikel 17 Advocatenwet). Geluk hoeft ik u dus nauwelijks te wensen, u hebt al zo veel. Maar ik doe het toch, in de verwachting dat wij (ik niet persoonlijk natuurlijk) elkaar ook de komende vijftig jaar veelvuldig zullen ontmoeten.

*H. van der Staak,
senior-uitgever van Kluwer*

Twee en Overigste Jaargang, No. 7 15 September 1952

ADVOCATENBLAD

TEVENS ORGAAN DER
NEDERLANDSCHE ADVOCATEN-VEREENIGING
GEVESTIGD TE 'S-GRAVENHAGE

Redactie: het Dagelijks Bestuur
Secretaris der redactie: Jan Ma H. DE RANITZ
Laan van Meerkersveld 64, 's-Gravenhage

Verplichte den 15ten van iedere maand behalve in de zomermaanden

INHOUD:

Noten van beëdiging; Algemeen verslag van de Nederlandse Advocaten-Vereeniging; Mr. D. J. Vesper, De Advocaat; Mr. F. R. Vooijs, De vierde conferentie van de International Bar Association; Mr. J. W. A. de Veert, De Algemene vergadering van het Verbond der Belgische Advocaten; Jaarverslag van de Nederlandse Advocaten-Vereeniging; Een promissie; Advocatenwet; Jurisprudentie van de Raad van Toezicht en de Delen van het Bestuur; Rekening en verantwoording 1951; Mr. het Bureau; Diversenbesluit; Overnamebesluit; Overname wetgeving; Financie en Winstverdeling bij N.V.

AKTEN VAN BEËDIGING:

Hierin wordt aan art. 11 en 41 van Reglement III, v. de advocaten en procureurs hunne akten van beëdiging t. de maand September voor „proxiem“ moeten laten tekenen.

ALGEMENE VERGADERING DER NEDERLANDSCHE ADVOCATEN VEREENIGING

De oproeping voor de op Vrijdag 19 September 1952 ingesloten te houden algemene vergadering van leden der Nederlandsche Advocaten Vereeniging is aan alle leden toegezonden. Wie de oproeping niet mocht hebben ontvangen, vraagt men bij het Bureau der vereeniging.

De 1952-adviezen over het onderwerp „Vergelijking tusschen in de Nederlandse en Belgische advocatuur“ zijn in het Advocatenblad van 15 Juni 1952.

DE ADVOCATENWET

NEDERLANDSE STAATSWETTEN
Editie Schuurman & Jordens No. 39

ADVOCATENWET

WET van 23 juni 1952, S. 365, houdende instelling van de Nederlandse orde van advocaten alsmede regelen betreffende orde en discipline voor de advocaten en procureurs

met aantekening, aan de gewisselde stukken en beraadslagingen ontleend, besluit ter uitvoering, verordeningen van het college van afgevaardigden, alfabetisch register enz.

bewerkt door
Mr. W. VAN DER MEIJ

De actie, die het bestuur van onze Vereniging, gesteund door de meerderheid van de leden, gedurende ruim zes jaren heeft gevoerd voor een autonome organisatie van alle Nederlandse advocaten met één appelcollege in discipline zaken, heeft dus ten slotte tot het gewenste resultaat geleid. Men onderschatte niet de mate van energie en volharding, die nodig zijn om het wetgevende apparaat voor een zaak als deze in beweging te brengen en te houden.

In onze eigen kring hebben velen zich voor de instelling van een Nederlandse Orde van Advocaten verdienstelijk gemaakt, doch wij menen niemand te kort te doen door slechts twee namen te noemen: Visser van IJzendoorn, onder wiens voorzitterschap in den bezettingstijd de commissie voor het maken van een voorontwerp werd ingesteld en die haar op 22 December 1942 installeerde met een rede, waarin de hoofdlijnen worden geschetst van de thans wet geworden organisatie, en Drost, die eerst als voorzitter van die commissie en daarna als voorzitter van onze Vereniging krachtig heeft geijverd voor een regeling, die de balie in staat zou stellen uit zich zelf te bereiken, wat zij bereiken moet. Zij hebben aanspraak op ons aller erkentelijkheid.

Onze vreugde over hetgeen is totstandgekomen wordt getemperd door het besef, dat een niet on aanzienlijke minderheid onder de Nederlandse advocaten zich tegen het ontwerp is blijven keren. Wij vertrouwen, dat de

GEWERS-MAATSCHAPPIJ
K WILLINK, ZWOLLE, 1957
aanvullingen en wijzigingen
in achter het register

0.90

De Stichting Jonge Balie Nederland, de overkoepelende organisatie van de Nederlandse Jonge Balie verenigingen, is gevraagd een bijdrage te leveren aan deze bijzondere editie van het Advocatenblad. Hoe kijkt de Jonge Balie tegen de Orde aan? Een historische terugblik en een paar goedbedoeld adviezen aan de Orde.

Zo de ouden zongen, piepen de jo

In de tweede helft van de 19e eeuw leden jonge advocaten een kammervol bestaan. Zo sprak de Groningse hoogleraar strafrecht mr. B.J. Gratama over de drie tijdperken in het advocatenleven: tien jaren van hongerlijden, tien jaren van geld verdienen en tien jaren van rijk worden. Het bleek voor jonge advocaten moeilijk te zijn om te midden van de gevestigde advocaten een praktijk op te bouwen: zij leefden van zaken waar de oudere advocaten zich te goed voor voelden en hielden er niet zelden een bijbaantje op na om het hoofd financieel boven water te houden.

Ruim honderd jaar later, in de jaren '70 van de vorige eeuw, is de positie van de stagiaire veranderd. De stagiaire had nog niet zo veel te maken met de Orde als nu. De opleiding werd met name intern op kantoor verzorgd. Een stagiaire-opleiding met examens, wekelijkse cursusdagen, lezingen en themamiddagen bestond nog niet. De stagiaire had vaak een één op één relatie met de patroon. Stagiaires moesten verplicht strafpiketdienst lopen en werden al snel benoemd tot curator in kleine faillissementen.

Men kwam elkaar regelmatig tegen op de rechtbank en procedeerde vaak pro Deo. Hoe anders is dit nu bij de grote kantoren, waar stagiaires op de sectie ondernemingsrecht soms alleen nog maar de toga kunnen aanschouwen als relikwie van betere procestijden. Deze tendens leidt overigens tot nieuwe problemen, zoals het aantonen van de vereiste proceservaring bij het verkrijgen van de zo fel begeerde stageverklaring.

Voor wat betreft de arbeidsvoorwaarden van stagiaires geeft een in 1970 in het Advocatenblad gepubliceerde salaris-enquête een goed beeld van het verleden. Het aanvangssalaris van een stagiaire was in 1970 ongeveer tussen de 1100 en 1300 gulden per maand. Daar waar de meeste stagiaires thans in loondienst zijn, bestond de arbeidsverhouding toen met name uit het verrichten van diensten. Dit betekende dat stagiaires niet automatisch een ziektekostenverzekering hadden; een situatie die in België naar verluidt nog steeds actueel is.

De Jonge Balie was in die jaren vooral een gezelligheidsvereniging, waar de borrelcultuur hoog in het vaandel stond. Op dat punt is er geen verschil met het heden, hoewel verschillende Jonge Balie verenigingen thans ook delen van de verplichte plaatselijke opleidingsverplichtingen voor hun rekening nemen.

Het belang van de stagiaire

Terug in het heden blijkt dat de belangenbehartiging van de stagiaire in officiële vergaderingen doorgaans geschiedt door de plaatselijke Raden van Toezicht. Voor zover de auteurs van dit artikel bekend zijn de stagiaires echter in geen enkele Raad van Toezicht vertegenwoordigd. Wel plegen de plaatselijke Raden in een aantal arrondissementen overleg met de regionale besturen van de Jonge Balie. Lang niet overal is dat echter het geval. Daarnaast heeft ook de Algemene Raad zeggenschap. Wellicht is het een optie om in de gelederen van de Algemene Raad een stagiaire/beginnend medewerker op te nemen, zoals eertijds overigens gebruikelijk is geweest. Op deze wijze kunnen de belangen van de stagiaire op een directe wijze onder de aandacht worden gebracht.

‘Tien jaren van hongerlijden, tien jaren van geld verdienen en tien jaren van rijk worden’

Dat de huidige gang van zaken tot onwenselijke verwickelingen kan leiden, blijkt wel uit de zeer moeizaam tot stand gekomen harmonisering van de beroepsopleiding. De opleidingseisen kunnen van arrondissement tot arrondissement aanzienlijk verschillen. Zo kent Almelo bijvoorbeeld een verplichte deurwaarders- en politiestage en

ngen?

hoeft er in Utrecht, in tegenstelling tot de meeste andere arrondissementen, geen pleitoefening te worden gehouden. Een stagiaire die vlak voor het einde van zijn stage een baan aanvaardt in een ander arrondissement kan zo voor onaangename verrassingen komen te staan: niet zelden zal aan het afgeven van de stageverklaring de verplichting zijn verbonden aan alle opleidingseisen van het betreffende arrondissement te voldoen. Uit de praktijk blijkt dat dergelijke situaties zich regelmatig voordoen. De totstandkoming van een akkoord over de harmonisering is derhalve zeer in het belang van de stagiaire.

Ten tijde van het schrijven van dit artikel ziet het er naar uit dat diverse arrondissementen het zo moeizaam bereikte akkoord op de helling willen zetten. De Stichting acht dit een ongewenste ontwikkeling en spreekt dan ook de hoop uit dat het bereikte akkoord in het belang van de stagiaire gestand zal worden gedaan.

Voorts dient te worden bevorderd dat leden van de Jonge Balie in de gelegenheid worden gesteld Jonge Balie-activiteiten bij te wonen en hier actief in te participeren. De laatste jaren professionaliseert de advocatuur meer en meer. De declarabele uren spelen steeds meer een rol, waarbij het sociale aspect van de advocatuur soms onder-

belicht blijft. Zo zou het jaarlijkse Jonge Balie Congres naar de mening van de Stichting door alle stagiaires bijgewoond moeten (kunnen) worden. Dit Jonge Balie Congres is een activiteit van de Stichting en wordt volledig georganiseerd door stagiaires die jaarlijks weer een prestatie van formaat weten neer te zetten.

Tot op heden was het gebruikelijk dat ieder arrondissement een kandidaat leverde voor de commissie. Gebleken is echter dat sommige kleine arrondissementen geen kandidaten meer zullen kunnen leveren, mede door de druk die de kantoren op de stagiaire leggen ten aanzien van de te schrijven uren en de te behalen omzet. Deze ontwikkeling baart de Stichting zorgen. De professionalisering van de advocatuur zou niet tot een afname van zulke belangrijke sociale en educatieve activiteiten moeten leiden. Patroons en vennoten zouden in dat opzicht de sociale integratie van jonge advocaten meer moeten (blijven) stimuleren.

Tot besluit

De positie van de leden van de Jonge Balie is door de jaren heen - mede dankzij de inspanningen van de Orde - veranderd en verbeterd. Uit het voorgaande blijkt echter dat er nog steeds punten zijn die verbetering behoeven. De leden van de (Jonge) Balie, de Raden van Toezicht als de Algemene Raad dienen zich te blijven inzetten voor de belangen van ook de jonge garde. De Stichting heeft hier vertrouwen in.

Tot slot feliciteren wij namens de Jonge Balie Nederland de Orde met haar vijftigjarig bestaan. Op naar de volgende vijftig!

A.J. Louter en L. Kooman, voorzitter en secretaris van de Stichting Jonge Balie Nederland.

Art. 14 Advocatenwet

Advocaten pleiten staande.....

De Advocatenwet introduceerde een bijzonder instituut in ons rechtsbestel: de Nederlandse Orde van Advocaten, een publiekrechtelijke beroepsorganisatie. Wat heeft deze organisatievorm de Nederlandse advocatuur gebracht? Is de Orde nog van deze tijd? En hoe verhoudt de organisatie zich tot het vrije marktdenken in de mededingingswetgeving? Dit zijn vragen die verschillende auteurs zullen behandelen in het jubileumboek *Advocaten pleiten staande...*

Natuurlijk vindt de ontstaansgeschiedenis van de Advocatenwet een plaats in het boek. Ook worden een aantal deelaspecten uit de Advocatenwet behandeld, zoals opleidingen en tuchtrecht. Verder geven de minister van Justitie en de Algemeen Deken hun visie op het functioneren en de toekomst van de Orde.

De Europese integratie heeft tot gevolg dat advocaten in meerdere EG-landen kunnen opereren. Advocaten die in verschillende Europese landen werken, geven in het jubileumboek hun impressies van de situatie aldaar weer, in korte 'couleur locale'-verhalen. Ook komt de vraag aan de orde of de oprichting van een Europese advocatenorganisatie nastrevenswaardig is.

De bijdragen in laatste deel van het boek zijn vooral gericht op de toekomst. Actuele onderwerpen als kwaliteitszorg, cliënt loyalty, conflict of interest, samenwerking, de gevolgen van de bachelor/master structuur in het onderwijs en de mededinging passeren de revue. Dit deel besteedt ook aandacht aan de toekomstige positie van de civiel advocaat en de strafpleiter.

Het boek bevat dus zowel een optekening van wat vijftig jaar Advocatenwet heeft gebracht, als visies op de toekomst. Het mag daarom niet ontbreken in de bibliotheek van het advocatenkantoor. De Algemeen Deken zal de eerste exemplaren van het boek tijdens de jaarvergadering op 27 september aanstaande aanbieden aan de minister van Justitie en de President van de Hoge Raad.

U kunt de inhoudsopgave van het boek vinden op BalieNet. Deelnemers aan de jaarvergadering ontvangen een gratis exemplaar. Mocht u niet in staat zijn om de Ordevergadering bij te wonen, dan kunt u met de bij het volgende nummer van het Advocatenblad (nr. 16) bijgesloten folder het boek bestellen.

In het middagprogramma van de 50e Ordevergadering komt het rapport van het Economisch Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf 'De Balie in Beeld' aan bod. Het rapport, dat in opdracht van de Algemene Raad is opgesteld en dat aan de deelnemers aan de feestelijk bijeenkomst in de RAI op 27 september wordt toegestuurd, wordt onder leiding van Fons de Poel ter vergadering becommentarieerd door drs. J. de Boer, voorzitter van de Koninklijke Vereniging MKB-Nederland, prof. dr. C.J.M. Schuyt, hoogleraar sociologie aan de Universiteit van Amsterdam en lid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, en prof. mr. L.A.H.J.M. Quant, hoogleraar advocatuur aan de Universiteit van Amsterdam. Op deze pagina nemen zij alvast een kort voorschot.

De Balie in beeld

Advocatuur: meer ondernemend!

Het EIM rapport lijkt op het eerst gezicht een positief beeld te geven over de relatie tussen de advocatuur en het midden- en kleinbedrijf. Niet alleen blijken mkb-ondernemers voor alle kantoren een belangrijke groep cliënten te zijn. Ook het rapportcijfer (7,5) dat de advocatuur van haar mkb-klienten krijgt oogt positief.

Als je wat verder kijkt, onthult het rapport echter dat op zakelijk terrein het nodige mis is. Zo wordt de prijs-kwaliteit verhouding van geleverde diensten al jaren als slechter dan verwacht beoordeeld. Er is ook iets mis als ik lees dat het vak intern negatief wordt beoordeeld vanwege tijdschijven en geleur om geld bij cliënten.

De advocatuur zit naar mijn mening gevangen in een 'image-trap'. Het is prima dat u een imago van kwaliteit en deskundigheid wilt uitstralen. Deze kenmerken alléén zijn anno 2002 echter niet meer voldoende als je actief wilt zijn in ondernemersland. Een goede ondernemer benadrukt niet alleen dat hij een uitstekend produkt levert. Hij is marktgericht en maakt duidelijk dat kwaliteit een prijs heeft. Zijn prijs!

Waarom betaalt u wel een garagerekening zonder discussie, maar zou u omgekeerd met ditzelfde garagebedrijf een discussie moeten voeren over uw declaratie? Ook uw kwaliteit heeft een prijs waarover geen gezeur noodzakelijk zou moeten zijn. Zolang u zich niet ontdoet van het beeld dat u vooral vakmatig kwaliteit wilt leveren - en niet commercieel wilt zijn - vraagt u om discussies met uw klanten. Mijn advies voor de toekomst is: wees zakelijker - meer ondernemend!

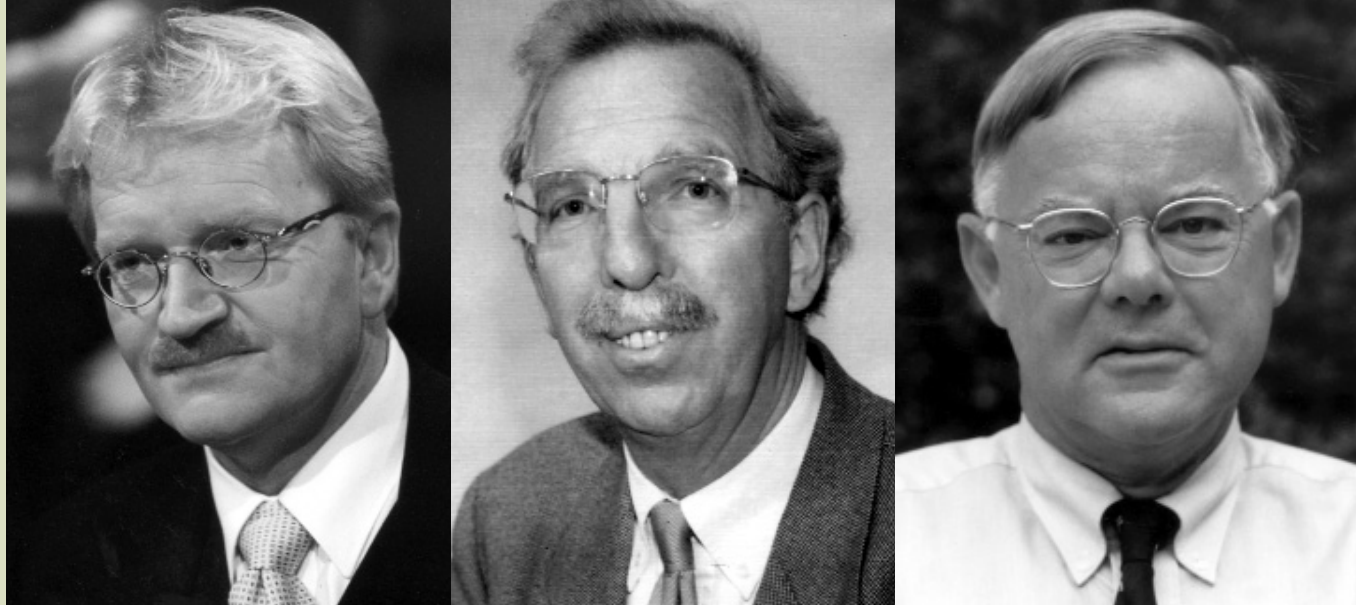
drs. J. de Boer
voorzitter Koninklijke Vereniging MKB-Nederland

De advocatuur: van binnen of van buiten?

De advocaat is gemiddeld achtendertig jaar oud. De Nederlandse Orde van Advocaten is vijftig jaar, al een beetje aan de oude kant dus. De spanning tussen een beroepsgroep met relatief veel jonge beoefenaren, met nieuwe ideeën en niet bang van nieuwe beroepspraktijken, met de oude orde komt niet goed naar voren in het rapport 'De Balie in beeld'.

Dit rapport biedt een hele hoop cijfers, maar geeft niettemin weinig inzicht in de veerkracht en maatschappelijke positie van de advocatuur. Natuurlijk, er komen veel interessante weetjes naar voren, maar het beeld blijft aan de buitenkant stokken. Nergens komt er in het rapport iets van een spannend probleem, een

nieuwe opgave, een oude nostalgie naar voren. Advocaten worden niet van binnenuit beschreven. Dat vind ik jammer. De Orde had bij haar vijftigste verjaardag meer verdiend.

Misschien heeft deze teleurstelling te maken met opvattingen over onderzoek. Bij een onderzoek hoort een bepaald probleem, dat nader geanalyseerd en onderzocht moet worden, eventueel met een hoeveelheid bij elkaar gebrachte gegevens. Maar het huidige rapport mist volkomen enige probleemstelling. Het is een summier gehouden beschrijving van kerngegevens, die nergens verrassingen biedt. Het bevestigt vele ideeën die er over de advocatuur als geheel al leven. Dit bevestigende beeld wordt bovendien op een technisch-statistisch zeer onvolkomen wijze gepresenteerd.

Het beeld dat nu over de advocatuur geschetst wordt is natuurlijk niet ongunstig. Het gaat goed met de advocatuur, vooral de laatste tien jaar, als men kijkt naar omzet, marktvraag, cliënttevredenheid en beroepssatisfactie van de advocaten zelf. Maar wat onder dit geruststellende beeld verder schuil gaat blijft verborgen. Een blik van binnenuit wordt niet gegund.

Wat over blijft is een handvol cijfers, die bij gebrek aan een adequate probleemstelling, niet veel zeggen. Ze verontrusten niet en ze stimuleren niet. Dat vind ik zelf verontrustend. Zijn advocaten zichzelf genoeg? Ik hoop van niet. De spanning tussen onafhankelijke dienstverlening, de eisen van cliënten en de belangen van de maatschappij, casu quo een goed functionerende rechtsstaat, is daarvoor toch te groot en aanwijsbaar genoeg.

Prof. dr. C.J.M. Schuyt, lid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

Mededinging is een gegeven.

De Nederlandse advocaat is uit zijn muffe kantoor gekomen, staat in het volle licht van de markt en reageert daar snel en duidelijk op. De Nederlandse Orde van Advocaten past zich daarbij aan en vernieuwt langzaam zijn huid.

Kwaliteitsdenken vervangt verenigingsregels. Mededinging is een gegeven. De Nederlandse Orde van Advocaten is als een olietanker. Het duurt lang voordat een koerscorrectie zichtbaar wordt, maar een eenmaal ingezette verandering laat zich niet gemakkelijk stoppen.

De 'harde' gegevens van het EIM-rapport 'De balie in beeld' geven een goed idee van de ontwikkeling van de Nederlandse advocatuur.

Prof. mr. L.H.A.J.M. Quant, hoogleraar advocatuur

Dé vergadering (en hét feest)

DONDERDAG 26 SEPTEMBER 2002

Golftoernooi

*Amsterdamse Golf Club
Bauduinlaan 35, Amsterdam*

- vanaf
11.00 uur Aankomst deelnemers toernooi
- 12.00 uur Start toernooi
- vanaf
13.00 uur Aankomst deelnemers clinic
- 14.00 uur Start Kluwer Fidura Clinic
- 17.00 uur Prijsuitreiking
Borrel en aansluitend diner

Diner *(op uitnodiging)*

*De Beurs van Berlage
Damrak 243, Amsterdam*

- 18.30 uur Diner aangeboden door de Algemene Raad aan de leden van het College van Afgevaardigden, de Raden van Toezicht, het Hof en de Raden van Discipline, de adviescommissies, etcetera als dank voor hun inzet bij de uitvoering van de vele - veelal wettelijk opgelegde - taken van de Orde.

*Programma van de
feestelijkheden in
Amsterdam op
26 en 27 september*

*U kunt zich nog opgeven
via BalieNet of via het u
toegezonden registratie-
formulier*

van de laatste vijftig jaar...

VRIJDAG 27 SEPTEMBER 2002

50ste Orde-vergadering

*Locatie: RAI Congrescentrum
Europaplein 8, Amsterdam*

- 10.00 uur Registratie en aankomst; koffie
- 11.00 uur Opening door dagvoorzitter Fons de Poel met kort interview van de deken over actualiteiten
- 11.15 uur
- Rede door Mr. M.W. Guensberg, algemeen deken
- 11.50 uur
- Toespraak door de Minister van Justitie
- 12.15 uur
- Toespraak door Mr. W.E. Haak, President van de Hoge Raad der Nederlanden
- 12.40 uur
- Uitreiking jubileumboek en landelijke lancering van de Klachten- en geschillenregeling Advocatuur
- 13.00 uur **Informele lunch**
- 14.00 uur **Recht doen aan een veranderende samenleving**
Introductie door Fons de Poel
- 14.05 uur 'De balie in beeld*'; commentaar op het rapport, dat in opdracht van de Orde is opgesteld door het Economisch Instituut voor het midden- en kleinbedrijf, door:
- Drs. J. de Boer, voorzitter Koninklijke Vereniging MKB-Nederland
  - Prof. Dr. C.J.M. Schuyt, hoogleraar sociologie aan de Universiteit van Amsterdam en lid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid
  - Prof. Mr. L.A.H.J.M. Quant, hoogleraar advocatuur aan de Universiteit van Amsterdam (interruptiemogelijkheid)

* Dit rapport wordt u bij bevestiging van uw deelname toegezonden.

14.35 uur **Advocaat en samenleving**

Aan de hand van videobeelden, straatinterviews, korte statements van opinie-leiders en vanuit de doelstellingen van de Orde zal onder leiding van Fons de Poel worden gediscussieerd

15.25 uur **Pauze**

15.50 uur **Advocaat in spiegelbeeld**

Vragen omtrent carrière-ontwikkeling, werkdruk, ethiek en commercie komen, gevoed door instant-research, aan bod in een 'massa-debat' Communicatie in een veranderende samenleving Prof. Dr. J. van Kalem, Hoogleraar communicatie-wetenschappen

16.30 uur

17.00 uur **Sluiting**

Aansluiting met partnerprogramma
Gezamenlijk met boten naar de Convention Factory voor borrel, diner en feest (Vanaf de Convention Factory rijden 's avonds pendelbussen die u in 7 minuten terugbrengen naar de parkeergarage van de RAI)

Partnerprogramma

Schilderen met Ans Markus

- 13.30 uur Vertrek per boot vanaf de RAI naar het Expo Atelier op het Prinseneiland
- 17.00 uur Terugkeer in de RAI om met de deelnemers aan de vergadering in de RAI gezamenlijk per boot naar borrel, diner en feest in de Convention Factory te gaan.

Avondprogramma

Locatie: Convention Factory
Czaar Peterstraat 213, Amsterdam

Buffet-diner

18.30 uur Aankomst per boot bij de Convention Factory
Borrel
Informeel buffet-diner omlijst door The Swinging Solicitors

Feest (inclusief cabaret)

20.30 uur Cabaret door het Amsterdamse baliecabaret uit de vorige eeuw

21.15 uur Surprise en koffie
Feest met medewerking van de Boston Tea Party en een disco aangeboden door de Stichting Jonge Balie Nederland

00.30 uur Einde

p.m. - tenue de ville
- Vanaf 22.00 uur rijden er shuttlebussen naar de parkeergarage van de RAI en het Centraal Station (zie hiernaast onder Convention Factory en overige informatie)

RAI Congrescentrum

De RAI, Europaplein 8 te Amsterdam, locatie van het meest zakelijke gedeelte van het 50-jarig bestaan, de 50ste Ordevergadering, is zowel met de trein, (snel-)tram en metro als met de auto goed te bereiken.

Beurs van Berlage

Voor het diner dat de Algemene Raad de leden van de organen en commissies van de Orde donderdagavond 26 september voorafgaand aan de officiële viering aanbiedt, is gekozen voor de Beurs van Berlage aan het Damrak 243 in hartje Amsterdam.

Convention Factory

Minder bekend is de Convention Factory, Czaar Peterstraat 213, de oude scheeps-motorenfabriek van Stork aan het IJ, tegenover het KNSM-eiland, waar diner en feest worden gehouden. De karakteris-tiek van de fabriekshallen is volledig bewaard. De oude buizen en kranen zijn zodanig belicht en geaccentueerd dat de Factory een uiterst spectaculaire uitstraling en sfeer oplevert. Er is parkeergelegenheid bij de Factory en buslijn 32 brengt u van Amsterdam Centraal op vijf minuten loopafstand. Maar als u naar het diner en feest gaat, is het aardiger is om (met uw partner) vanaf 17.00 uur op vrijdag 27 september van de RAI gezamenlijk met andere deelnemers en partners naar de Factory te varen. (Dat betekent dat u uw partner dient te vragen tegen 17.00 uur ook naar de RAI toe te komen).

's Avonds staan bij de Factory vanaf 22.00 uur shuttle-bussen gereed die u in ongeveer 7 minuten over de Ring Amsterdam naar de parkeergarage van de RAI terugbrengen waar u uw auto kunt ophalen. Er zullen die avond ook shuttle-bussen zijn die u naar het station Amsterdam Centraal brengen.

Overige informatie

Zoals u bij bestudering van het programma heeft kunnen constateren, wordt voor het feest geen speciale feestelijke kleding verwacht. De Convention Factory biedt echter aan diegenen die daar om welke reden dan ook prijs op stellen, beperkte verkleedmogelijkheid.

Stagiaires

Voor stagiaires geldt een korting op de toegangs-prijzen; zie het registratieformulier